

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA PRÁVNÍCH DĚJIN

**PRÁVNÍ ASPEKTY ODSUNU SUDETSKÝCH
NĚMCŮ NA ÚZEMÍ MOSTECKA**

Diplomová práce

Petra Zieglerová

Právo a právní věda

léta studia 2011-2016

Vedoucí práce: JUDr. Mgr. Vendulka Valentová

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem vypracovala diplomovou práci samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

Most, 29. 3. 2016

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji vedoucí mé diplomové práce JUDr. Mgr. Vendulce Valentové za vstřícný přístup, Štěpánu Marečkovi za cenné rady a mé rodině za podporu po celou dobu studia.

OBSAH

ÚVOD	1
1. HISTORICKÝ KONTEXT.....	4
1.1. PRVNÍ REPUBLIKA.....	4
1.2. MNICHOVSKÁ DOHODA.....	9
1.3. DRUHÁ REPUBLIKA	13
1.4. PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA A 2. SVĚTOVÁ VÁLKA	14
2. ODSUN NĚMCŮ Z ČESKOSLOVENSKA	16
2.1. TERMINOLOGIE	16
2.2. PŮVOD MYŠLENKY ODSUNU A EXILOVÁ VLÁDA.....	16
2.3. KONEČNÉ PLÁNY ODSUNU A KOŠICKÝ VLÁDNÍ PROGRAM	19
2.4. PRÁVNÍ ÚPRAVA ODSUNU NĚMCŮ	21
2.4.1. <i>Dekrety prezidenta republiky</i>	21
2.4.2. <i>Nejvýznamnější dekrety</i>	23
2.4.3. <i>Dekrety týkající se odsunu</i>	24
2.5. DIVOKÝ ODSUN.....	26
2.6. ORGANIZOVANÝ ODSUN	31
3. PRŮBĚH ODSUNU NA ÚZEMÍ MOSTECKA.....	36
3.1. STŘEDISKA A TÁBORY PRO OSOBY NĚMECKÉ NÁRODNOSTI	45
4. NÁSLEDKY ODSUNU V DALŠÍM VÝVOJI STÁTU	48
4.1. NÁSLEDKY ODSUNU NA ÚZEMÍ MOSTECKA.....	48
ZÁVĚR.....	50
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	53
SUMMARY	56
SEZNAM PŘÍLOH	57
PŘÍLOHY	58

ÚVOD

O tématu odsunu sudetských Němců je dnes už napsáno opravdu mnoho. Vzhledem k tomu, že od této kapitoly českých, potažmo československých, dějin uplynulo již bezmála 70 let, bylo by možné předpokládat, že na tuto kapitolu jako národ už budeme mít jasný a jednoznačný pohled. Bohužel, opak je pravdou. Nemusíme si dát mnoho práce a jistě narazíme na někoho, kdo řekne, že „si to zasloužili za to, co udělali nám“ nebo „mohli si za to sami“. Je tomu ale doopravdy tak?

Tu skutečnost, že ještě stále nejsme s německou otázkou vyrovnání, jsem si uvědomila před třemi lety v průběhu předvolební kampaně prezidentské volby, kdy současný prezident „strašil“ revizí a zrušením Benešových dekretů a navrácením německého majetku v případě zvolení jeho oponenta. Bylo až neuvěřitelné, kolik lidí mu, jak se říká, skočilo na špek, i když něco takového samozřejmě dávno není možné. V některých lidech zcela zjevně stále přetrvává mýtus odvěkého německého nepřítele a ten nám v minulosti už způsobil spoustu problémů a nikdy žádný užitek. Domnívám se, že právě z toho důvodu je nutné o tomto tématu nadále diskutovat, protože, slovy George Wilhelma Friedricha Hegela, „z historie se učíme, že se z historie neučíme“. A tak jsem zatoužila se o odsunu Němců dozvědět víc. To pro mě bylo prvním motivem pro výběr tématu diplomové práce. Dalším důvodem je pak samozřejmě kraj, odkud pocházím. Od narození žiju v Mostě, což je město v severozápadních Čechách, v dotčené době tedy patřilo do Sudet a bylo odsunem samozřejmě také zasaženo. I když dnes už pochopitelně mluvíme o úplně jiném Mostě, než tehdy, protože původní město muselo ustoupit těžbě uhlí, od poloviny 60. let 20. století se postupně bouralo staré město a o kousek dál se budovalo město nové.

První část práce je pokusem o shrnutí historických událostí a nejdůležitějších milníků, které měly na pozdější události nejzásadnější vliv. Jejím cílem je osvětlit, jak významnou roli hrála historie v událostech pozdějších. Tato kapitola začíná obdobím první republiky a končí 2. světovou válkou. Druhá část se pak zabývá již samotným odsunem, od prvotní myšlenky na toto řešení až do jeho provedení a ukončení, ovšem z obecného a celostátního hlediska. V další kapitole se má pozornost soustředit na konkrétní události a průběh vysídlení na

území mosteckého okresu. V závěrečné kapitole jsou pak nastíněny dopady, jaké měl odsun na zkoumané území, stát a společnost. Doufám, že se mi podaří podat ucelené informace jak z hlediska historického, tak i právního, které spolu obvykle velmi úzce souvisejí a v této problematice dokonce velmi.

Literatury k tématu odsunu Němců dnes existuje už opravdu nepřeberné množství. Domnívám se, že co o něm z dostupných pramenů obecně můžeme vědět, to už víme. Nikde jsem ale nenarazila na žádnou odbornou literaturu, která by se zabývala konkrétně mosteckým územím, musela jsem se tedy spolehnout opravdu jen na archivní materiál. Protože téma odsunu bylo již mnohokrát v diplomových pracích zpracováno, i když ne v této konkrétní podobě, ke zpracování své diplomové práce jsem se snažila používat pokud možno co nejnovější literaturu, abych získala aktuální pohled dnešních historiků na zkoumaný problém. Již při vyhledávání literatury jsem neustále narážela na Švýcara Adriana von Arburga, jehož dílo se věnuje převážně vysídlení Němců z českého pohraničí, a který spolupracuje s Tomášem Staňkem, což je přední český odborník na česko-německé vztahy, z jejich díla jsem tedy čerpala mnoho svých znalostí. Nejcennější informace mi ale nakonec přinesly knihy Johanna Wolfganga Brügela, což je československý právník a historik německé národnosti, který sám odsun prožil a ještě v době války spolupracoval s exilovou vládou. I když se nedá považovat za zcela aktuálního autora, jeho styl psaní jsem shledala mně nejbližší a nejsrozumitelnější. Pro hledisko právní jsem využila díla Jana Kuklíka, především jeho odborné knihy o obecných československých právních dějinách a o prezidentských dekretech.

Pro zkoumání událostí v mosteckém regionu bylo třeba projít materiál nacházející se v Státním okresním archivu Most. Velkým zklamáním pro mě ale bylo zjištění, že fondy v něm uložené, které bych pro své účely potřebovala prostudovat nejvíce, jsou aktuálně v procesu inventarizace, a tedy dočasně nepřístupné. Jedná se o fondy ONV Most I. a ONV Most II., které by měly pojímat zápisy pléna a rady ONV Most, seznamy německých obyvatel Mostu, úřední záznamy a korespondenci, právní předpisy regulující odsuny a dokumentaci k táborům a střediskům pro Němce. Přesto jsem však našla spoustu inventářů národních výborů měst a obcí v okolí Mostu, které byly pod správou ONV Most a některé údaje budu moci čerpat také z diplomové práce, která již byla na podobné téma vypracována v roce 1995, kdy ještě byly zmíněné

nepřístupné fondy zpřístupněné. Jedná se o diplomovou práci Lenky Kornalíkové z Technické univerzity v Liberci, kterou mají v mosteckém archivu uloženu. Mnoho informací o nařízeních ministerstva vnitra, případně jiných vládních složek, poskytují zprávy, které písemně předával Okresní národní výbor v Mostě ostatním národním výborům v okrese, já jsem je našla v poměrně velkém množství v dokumentech národního výboru v Litvínově. Konkrétnější a opravdovější představu o dění v Mostě a okolí v poválečné době jsem nabyla z knihy mosteckého Němce Huberta Sigmunda *Dům ve Stecherově ulici, Vzpomínky na dětství v Sudetech v letech 1938 – 1948*, která obsahuje jeho autentické vzpomínky na tuto dobu z dětské perspektivy tak, jak si ji pamatuje.

1. HISTORICKÝ KONTEXT

Prolistujeme-li českou historií jako knihou, vyjde najevo, že už po staletí se v ní více či méně objevují Němci. Není se čemu divit, jsou to naši sousedé a společná hranice s Německem je nejdelší společnou hranicí ze všech hranic se sousedními státy jak pro Českou republiku, tak pro Německo. Po většinu dosavadních dějin patřili Češi a Němci do společného nadstátního celku, ať už mluvíme o Svaté říši římské, Německém spolku nebo Rakousku – Uhersku. Za tuto dlouhou dobu můžeme jistě najít spoustu konfliktů, které mezi zmíněnými národy proběhly, žádný z nich se ale na vztazích mezi Čechy a Němci nepodepsal tak traumaticky jako shluk událostí, které postupně nastaly po tom, co se v roce 1933 stal v Německu kancléřem Adolf Hitler.

1.1. První republika

Pokud bychom chtěli najít příčinu kapitoly našich dějin, kterou dnes nazýváme odsunem, vysídlením nebo také vyhnáním Němců z Československa, je třeba se blíže podívat na situaci, která nastala v Československé republice po 1. světové válce. Jedním z problémů, které přinášelo vytvoření Československé republiky, byla totiž poměrně početná skupina Němců, kteří žili na území republiky (asi 3,32 milionů, 22% občanů)¹ a netoužili patřit ke státu, kterému jako národ nedominovali, chtěli patřit k Rakousku (národnostní skladba republiky viz Příloha č. 1). Pokud by pohraničním oblastem, kde tito Němci žili, byla přiznána autonomie a byly poté odtrženy od Čech, přišla by republika o hospodářsky významné oblasti a těžko by bez nich mohla dále samostatně existovat. Právě díky tomu nebylo třeba se obávat, že se Čeští Němci nedočkají ze strany republiky vstřícnosti. Německý vyslanec v Praze v té době, Fritz Freiherr von Gebattel (konzulem 1909 – 1919)² o situaci říkal: „Českým Němcům by se otevřely zcela jiné perspektivy, kdyby se dokázali rozhodnout pro dobrovolné setrvání ve státě Čechů. I kdyby se pochopitelně nenaplnila všechna jejich národně-politická přání,

¹ ZIMMERMANN, Hans Dieter. *Dějinné sousedství Čechů a Němců*. 1. české vyd. Praha: Ústav T.G. Masaryka, 2012, 263 s. ISBN 978-80-86142-45-6. s. 189

² AGSTNER, Rudolf. *Cizí konzuláty v Čechách, na Moravě a v Bratislavě 1869-1918: Die fremden Konsulate in Böhmen und Mähren sowie in Pressburg 1869-1918*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů pro Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2008, 104 s. ISBN 978-80-86506-70-8. s. 28

*přesto by si mohli v tomto ohledu být jisti, že by jim Češi vycházeli všemožně vstříc. Vždyť je ve vlastním zájmu Čechů, aby kulturně a hospodářsky vysoce vyvinutou, kapitálově a fiskálně silnou německou menšinu uspokojili v jejich národních a hospodářských požadavcích a aby jí poskytli možnost dalšího rozvoje, už proto, aby zajistili zdárný růst celého státu.*³ Přestože české korunní země za sebou měly tisíc let formování do poválečné podoby a navzdory tomu, že Německo bylo v této válce na straně poražených, mělo dojít k rozhodnutí, že zmíněné pohraniční oblasti na sebeurčení v podobě odtržení od Československa mají právo. O tom ale až později.

To, co bylo zmíněno výše, ovšem neznamená, že všichni Češi byli ochotni s Němci dobře vycházet, našli se také politici s nacionalistickými postoji a pokusy o jednání s německou menšinou nevyšly podle představ. V pohraničních oblastech docházelo k neustálým nepokojům, proti nimž zasáhla armáda, bylo zastřeleno 54 německých obyvatel⁴. I když se demolovaly německé obchody, bylo zabráno Stavovské divadlo (v té době německé), redukovaly se počty německých úředníků, kterých bylo procentuálně vzhledem k populaci mnohem více než českých, rušily se německé školy a otvíraly se místo nich české, přesto byla dodržována práva menšin, která upravovaly směrnice Společnosti národů a která zakotvovala i československá ústava. V podstatě je možno říci, že ačkoli Češi škodili Němcům, jak mohli (možná na oplátku za všechna trápení, která působili předtím Čechům Rakušané), vedlo se Němcům jako menšině nad poměry, vzhledem k nesnázím, které Československu způsobovali, a při srovnání s postavením menšin v jiných státech.

Ke vzniku Československé republiky tedy nerozlučně patří ústava z roku 1920. Tento základní zákon samozřejmě upravoval také otázku menšin. *„Když se v knize současného německého autora dočteme, že československá ústava z roku 1920 byla vzhledem ke způsobu svého vzniku ‚bezpříkladným aktem násilí‘, jenž ‚postrádá jakéhokoli mravního zdůvodnění‘, museli bychom mít za to, že jde o soustavu ústavních zákonů vysloveně protiněmeckého charakteru. Avšak nikdo, kdo si uchoval aspoň zbyteček nepředpojaté soudnosti, nemůže ani po pouze povrchním přezkoumání této ústavy popřít, že v ústavě – jež vznikla bez německé účasti – není nic, co by Němce (nebo některou jinou národnost) jakkoli*

³ ZIMMERMANN, Hans Dieter. *Dějinné sousedství Čechů a Němců*. s. 191

⁴ Tamtéž

*diskriminovalo.*⁵ Tato ústava byla totiž typicky západní a není možné mluvit o tom, že by popírala základní lidská práva a svobody. Rovnost občanů, ať už na úrovni rasy, jazyka nebo náboženství, můžeme najít v § 128, odst. 2 Ústavy: *Rozdíl v náboženství, víře, vyznání a jazyku není žádnému státnímu občanu republiky Československé v mezích všeobecných zákonů na závadu, zejména pokud jde o přístup do veřejné služby, k úřadům a hodnostem, aneb pokud jde o vykonávání jakékoli živnosti nebo povolání.*

Jedním z nejpodstatnějších problémů, který Němci jakožto menšina pociťovali, byla jazyková bariéra. Existovala opravdu jen hrstka Němců, kteří rozuměli a chtěli se naučit českému resp. československému jazyku a to i přesto, že žili ve státě, kde byla „českoslovenština“ hlavním, úředním jazykem. Za rakouské nadvlády Němci odmítli dvojjazyčnost němčiny s češtinou, to se ale ještě jednalo o kralování jazyka německého, jak by se jim nyní dvojjazyčnost hodila. Zákonem č. 122/1920 Sb. z. a n., jazykovým zákonem, který schválilo revoluční Národní shromáždění společně s ústavní listinou a prohlásilo za ústavní zákon, byl přiznán českému a slovenskému jazyku status jazyka státního neboli oficiálního a tento zákon také obsahoval požadavek, aby státním jazykem hovořili všichni státní zaměstnanci. Své požadavky a přání však skupiny obyvatel, které v Národním shromáždění nebyly zastoupeny (Němci, Maďaři atd.), neměly možnost uplatnit a v zákoně se tedy nijak nepromítají. Prováděcí nařízení z roku 1926 zakotvovalo přednost státního jazyka v oblasti samosprávy a bylo třeba do šesti měsíců prokázat jeho znalost.⁶ Politici ve veřejných funkcích museli též oficiální jazyk ovládat, protože vláda svá prohlášení i návrhy předkládané parlamentu vydávala pouze ve státním jazyce. Pokud tedy poslanci - Němci nerozuměli, nemohli vůbec zasahovat do rozhodování. Je třeba zdůraznit, že prezident Masaryk s tímto vytlačováním mateřského jazyka nikdy nesouhlasil a naopak prosazoval, aby Němcům byla dána všechna práva, která jim náležela, a aby se stali skutečnými občany. Připomínal, jak se nelíbilo odstrkování jazyka nám, a zdůrazňoval, že to nikdy nedělalo dobrotu a je nutné se tohoto zbavit.⁷

⁵ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, 846 s. Historie (Academia). ISBN 80-200-1440-3. s. 190

⁶ BRANDES, Detlef. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2012, 428 s. Historické myšlení. ISBN 978-80-257-0605-3. s. 21

⁷ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938*. s. 195 - 196

Během 20. let 20. století, v průběhu prvního desetiletí fungování Československé republiky, se ale postupně vztahy mezi Čechy a Němci značně zklidnily. Velkou roli v tom sehrála zejména hospodářská situace, neboť se v republice žilo podstatně lépe než v okolních státech a občané byly víceméně spokojeni, a to včetně těch německých. Ani tak ale není možné říci, že by se jednalo o soužití, tyto dva národy žily v podstatě nezávisle na sobě, což bylo nejlépe vidět asi v hlavním městě Praze. „...v tomto městě žilo stěží šest procent německy mluvících občanů, nicméně měli k dispozici tři divadla, troje noviny, univerzitu, technickou vysokou školu a několik gymnázií a škol. Ovšem Češi skoro nikdy nezašli do Německého divadla a Němci skoro nikdy nenavštívili české Národní divadlo.“⁸

Klidnější vztahy ovšem příliš dlouho nevydržely. Kazit se začaly v průběhu světové hospodářské krize, tedy počátkem 30. let 20. století. Krize se podepsala na pohraničním, sudetoněmeckém území podstatně hůře, než na vnitrozemí. Nezaměstnanost v pohraničních oblastech byla přibližně dvakrát vyšší z důvodu výskytu zejména lehkého průmyslu (nižší kapitál, menší ekologické dopady, orientován na spotřebitele)⁹, který byl závislý z velké části na exportu, v severních Čechách se jednalo především o průmysl textilní nebo sklářský, v mosteckém okrese potom o těžební a chemický. V březnu a dubnu roku 1932 došlo v mosteckém regionu k Velké mostecké stávce, která reagovala právě na probíhající hospodářskou krizi. Jejím cílem bylo zastavení snižování mezd a propouštění horníků. Stávka nebyla potlačena a většina jejích požadavků byla splněna.

V roce 1933 Německo přestalo kupovat československé výrobky ve snaze vytvořit uzavřený ekonomický celek, což ke zlepšení už tak špatné hospodářské situace také nepřispělo. Přesto se republika z krize postupem času dostala a po celou dobu se jí podařilo udržet ve státě demokratické zřízení.

Jak už bylo řečeno výše, roku 1933 se stal v Německu Adolf Hitler kancléřem. Od té doby tvrdě prosazoval svou vlastní politiku, která spočívala mimo jiné v likvidaci svých odpůrců. Díky tomu, že se snažil co nejvíce posílit zbrojní průmysl, chtěl vybudovat lepší dopravní infrastrukturu a zakládal nové továrny, poměrně dobře se mu dařilo snižovat nezaměstnanost, což bylo v té době

⁸ ZIMMERMANN, Hans Dieter. *Dějinné sousedství Čechů a Němců*. s. 195

⁹ BRANDES, Detlef. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. s. 31

kvůli hospodářské krizi velké plus. Roku 1934 prakticky vyhladil členy vlastní strany (NSDAP) včetně členů SA (úderné oddíly, které patřily k NSDAP), kteří mu nešli na ruku a kteří mařili jeho snahu sblížit se s říšskou armádou. Tato událost vešla do historie pod názvem Noc dlouhých nožů a od té doby už nikdo nemohl pochybovat o tom, co je Hitler zač. Navíc se mu v tomtéž roce podařilo spojit úřad říšského kancléře s úřadem říšského prezidenta a od té doby se stal v podstatě neomezeným diktátorem.

Přesto, že republika byla stále stabilním státem a v roce 1935 byl prezidentem zvolen Edvard Beneš, který byl členem České strany národně sociální a tehdy jej volili i některé německé politické strany, pozice německé pravice v čele s Konradem Henleinem (Sudetoněmecká strana, SdP) pomalu ale jistě nabývala na síle. Svě postavení stavěla opozice především na stále ještě nadprůměrné nezaměstnanosti v pohraničí a dalších neúspěších národnostní politiky, což opozice dávala za vinu samozřejmě vládě. Přitom prezident Beneš byl řešení německé otázky příznivě nakloněn, o čemž svědčí i dohoda z února roku 1937, ke které prezident sám vyzval a která přijala některé z požadavků, které předložily německé vládní strany (např. více státních zakázek sudetoněmeckým podnikům za účelem odstraňování nezaměstnanosti, přizpůsobení jazykových zkoušek vykonávané činnosti, komunikace úřadů s menšími obcemi i v německém jazyce apod.). Stále to ale nestačilo nebo to v praxi nebylo dostatečně dodržováno.¹⁰ Ke zvyšování preferencí SdP přispíval fakt, že byla podporována přímo z Německa, to slibovalo Němcům zaměstnání a dokonce posílalo potravinové balíčky, pokud se stali členy Sudetoněmecké strany.¹¹ Konrad Henlein a jeho SdP byla silně orientována na Německo a jeho nacistické vedení, ovšem sám Henlein se snažil vystupovat protinacisticky, protože se obával zrušení Sudetoněmecké strany vládou Československé republiky. Svě požadavky vůči vládě ale stále stupňoval a vyřešení sudetoněmecké otázky spíše vyhrocoval, než aby se snažil dojít ke shodě. Po vzoru Německa se snažil prosadit ve své straně svou neomezenou autoritu, nikdy se ale nesnažil být zvolen do Národního shromáždění, chtěl se tvářit, že on

¹⁰ Tamtéž, s. 36

¹¹ Tamtéž, s. 40

s československou politikou nemá nic společného. V této době byl už prakticky každý pátý sudetský Němec členem Henleinovy strany.¹²

Strana ve skutečnosti chtěla dosáhnout připojení Sudet k německé říši, navenek ale musela vystupovat opačně, teprve roku 1937 se Henlein otevřeně přihlásil jako stoupenec Adolfa Hitlera, stal se jeho loutkou. Po boku Hitlera pokračoval v přitvrzování a vymýšlení dalších nesplnitelných požadavků na československou vládu.¹³ To ale bylo stále složitější, protože vláda chtěla diskriminaci Němců odstranit a snažila se dosáhnout úplného zrovnoprávnění obou národů. Jak dnes už víme, to Hitlerovým pravým záměrem nebylo, proto sáhl po těžším kalibru.

1.2. Mnichovská dohoda

Německo prohlásilo za státní zájem ochranu Němců, kteří žili na území Rakouska a Československa. Dokonce i po anšlusu Rakouska, tedy jeho připojení k Německé říši, se Německo stále snažilo uklidnit Československo, že žádné nepřátelské úmysly vůči němu nemá a naopak doufá ve zlepšení vztahů, pokud bude ke svým Němcům vstřícnější. Ohrožení Československa se ale přesto stalo reálnějším. Mezi německým obyvatelstvem v Sudetech totiž začala „svítat naděje“, že jejich osudem možná není inkorporace do Československa, ale existuje reálná možnost připojit se k Německu.¹⁴ Západní mocnosti s anšlusem sice vyjádřily nesouhlas, ale pouze pasivně, žádné kroky proti němu nepodnikly, přestože proběhlo bez souhlasu Společnosti národů.

Jednání mezi vládou a SdP stále pokračovala a došla do bodu, kdy vláda prakticky přistoupila na veškeré požadavky, které SdP měla. Velká část členů Sudetoněmecké strany dokonce souhlasila s tím, že bylo dosaženo všeho, oč celou dobu usilovali. Tato situace ale nezapadala do Hitlerova plánu, který rozhodně po uklidnění klimatu v Československé republice netoužil, proto v té chvíli (počátek září 1938) došlo k přerušení jednání z důvodu události, která byla vyvolána pravděpodobně záměrně. Tento incident se odehrál v Moravské Ostravě, kde došlo k údajnému týrání poslance SdP místní policií. I kdyby to byla pravda, což

¹² ZIMMERMANN, Hans Dieter. *Dějinné susedství Čechů a Němců*. s. 202

¹³ Tamtéž.

¹⁴ BRANDES, Detlef. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. s. 63 - 64

nejspíše nebyla, nejednalo by se o důvod k přerušení tak důležitých jednání.¹⁵ SdP se v polovině září 1938 pokusila o ozbrojený převrat v pohraničí a o násilné odtržení tohoto území od Československa. Všechny konflikty se podařilo bez problémů potlačit a Sudetoněmecká strana byla postavena mimo zákon, byly vydány zatykače na hlavní představitele strany. Vláda ČSR se obávala, že se Hitler snaží rozpoutat válku a tu ospravedlňovat útokem Československa na Německo, z tohoto důvodu se československá armáda úzkostlivě držela na vlastním území.

Mezitím se Adolf Hitler sešel s britským premiérem Nevillem Chamberlainem (15. září 1938) a žádal ho o odtržení českého pohraničí a jeho připojení k Německu. Ten neměl žádné námitky, pouze konstatoval, že je třeba se dohodnout též s Francií. Zde je namístě připomenout mezinárodní smlouvu, kterou byla v té době vázána Československá republika a kterou uzavřela s Francií. Jedná se o spojeneckou smlouvu z roku 1924, která společně s Garanční smlouvou z roku 1925 určovala, že pokud se jedna nebo druhá strana stane cílem útoku jiného státu, který nevyprovokovala, poskytnou si vojenskou pomoc.¹⁶ Přesto vlády Anglie a Francie vyzvaly 19. září 1938 vládu Československa, aby postoupila Německu pohraniční území, kde žilo více než 50 procent německého obyvatelstva, z důvodu zachování míru.¹⁷ V budoucnu pak toto a další své jednání s tím související budou zdůvodňovat tím, že poválečné podmínky byly pro Německo příliš tvrdé a že Němci žijící na tomto území mají právo na sebeurčení. Nikdo už ale nebral v potaz, co se dělo v samotném Německu, ať už mluvíme o utlačování jejich vlastních národnostních menšin nebo připojení Rakouska.

Československo následující den vzdání se pohraničí samozřejmě kategoricky odmítlo a bylo opětovně vyzváno návrh přijmout a zabránit tak násilnému německému vpádu. Ten samý den dorazil prezidentu Benešovi telegram od Stalina, že Sovětský svaz je připraven pomoci Československu. I přesto se ale nakonec vláda rozhodla toto ultimátum přijmout a podat demisi, její místo pak zaujala vláda pod vedením Jana Syrového. Prakticky ve všech českých městech demonstrovaly velké masy lidí a vyzývaly prezidenta Beneše k odmítnutí

¹⁵ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938*. s. 596

¹⁶ Spojenecká smlouva mezi Československem a Francií z 25. ledna 1924. *Vojenský historický ústav Praha* [online]. [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/spojenecka-smlouva-mezi-ceskoslovenskem-a-francii-z-25-ledna-1924/>

¹⁷ BRANDES, Detlef. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. s. 264 - 265

britsko-francouzských požadavků. Z pohraničí začali utíkat Češi, židé, ale i němečtí sociální demokraté a komunisté. 23. září byla v Československu vyhlášena všeobecná mobilizace, republika tedy vstoupila do branné pohotovosti, zároveň nová vláda znovu odmítla Hitlerovy požadavky na pohraničí. Armádě se poměrně dařilo získávat zpět území dobytá povstalci, nadějnému vývoji však zahradila cestu mnichovská dohoda.

29. září 1938 došlo ke schůzce představitelů Německa, Francie, Velké Británie a Itálie v Mnichově, kde se měly projednat Hitlerovy požadavky. Jednání se táhla až do půlnoci a po půlnoci 30. září byla podepsána dohoda o odstoupení sudetoněmeckého území. Tuto dohodu podepsal Adolf Hitler, Edouard Daladier, Benito Mussolini a Neville Chamberlain. *„Mnichovská dohoda byla jednorázovým mocenským aktem, výlučnou záležitostí čtyř zúčastněných velmocí. Nebyla zapojena do smluvního systému Společnosti národů a tím fakticky negovala tuto organizaci a dovršovala její dřívější postupný rozklad.“*¹⁸ Zástupci Anglie a Francie však vyžadovaly souhlas československé vlády s touto dohodou ještě téhož dne. Zasedání vlády vyslovilo podřízení se, avšak s vyjádřením nedobrovolnosti: *„Jménem prezidenta republiky a jménem vlády prohlašuji, že se podřizujeme rozhodnutí, které bylo učiněno v Mnichově bez nás a proti nám.“*¹⁹ Podle tehdy platné ústavy (zákona č. 121/1920 Sb.) § 3 odst. 1: *„Území československé republiky tvoří jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem.“* Ke změnám státního území bylo tedy potřeba souhlasu Národního shromáždění formou ústavního zákona, což zakotvuje také § 64, odst. 1, bod 1. Vzhledem k tomu, že ani prezident Beneš nikdy tuto dohodu neratifikoval a považoval ji za protiprávní, formálně dohoda neplatila. Mnichovská dohoda byla aktem, který odporoval nejenom naší československé ústavě, ale především i normám mezinárodního práva, po první světové válce byly sjednány mezinárodní dohody, které hranice mezi státy upravovaly (mapa Československa po Mnichovské dohodě viz Příloha č. 2)

Pokud se na popsané události díváme pouze z naší, československé, strany, může se nám zdát chování dotčených mocností hanebné a můžeme tvrdit, že se měly postavit na naši stranu, ať už kvůli spojenecké smlouvě s Francií nebo kvůli

¹⁸ BENEŠ, Edvard, OLIVOVÁ, Věra (ed.). *Odsun Němců z Československa a dokumenty*. 3., (zkrác.) vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2011. Knižnice Společnosti Edvarda Beneše. ISBN 978-80-86107-51-6. s. 25

¹⁹ Tamtéž

základním zásadám Společnosti národů, která měla právě podobným situacím zabránit. A je to samozřejmě pravda, měly se postavit na naši stranu. Jenže toto můžeme říci, když situaci dokážeme posuzovat z dnešního hlediska. Cílem mocností, které s mnichovskou dohodou souhlasily, rozhodně nebylo nám jako státu uškodit, byly pouze přesvědčené, že touto dohodou zabrání válce a tenkrát dostávaly gratulace, jak to pěkně spunktovaly. Takové jednání označujeme jako politiku appeasementu, což znamená právě ustupování agresorům za účelem odvrátit nebezpečí války za každou cenu a je typická pro 30. léta 20. století. Tenkrát nemohly tušit, že Hitlerovi naše pohraničí zdaleka stačit nebude a že on žádné dohody nedodrží. Čeští Němci se dopustili vlastizrady, když se postavili proti státní moci, „...zvolili systém, který ani v prvních letech existence neskrýval svůj antihumánní, zločinecký charakter, a odmítli vládu, která i při všech svých nedostacích nepochybně patřila k evropským demokraciím, ba v této době byla dokonce vůbec jedinou demokracií ve střední a východní Evropě.“²⁰ Možná že zde už můžeme jasněji vnímat, proč později Československo zatoužilo se Němců zbavit. Možná, že kdyby se naopak za československou vládu postavili, nemuselo k tomu vůbec dojít.

Zhoršující se vztahy mezi Čechy a Němci na sklonku první republiky velmi pěkně vystihuje německý obyvatel Sudet Hubert Sigmund ve své knize *Dům ve Stecherově ulici*, jejíž děj se odehrává v Mostě za jeho dětství: „Svět se zbláznil, a když i matka přišla zpátky z Prahy, že ji pan důstojník propustil, protože je Němka, začali jsme tušit, že se něco děje a že napětí kolem nás stoupá. Když jsem si teď šel naproti ke kupci Čadovi koupit za dvacet haléřů své oblíbené oplátky, nerozuměl najednou nikdo v krámě německy, ačkoliv jsme tak doposud vždycky běžně mluvili. [...] U strýce Bohouše zmizel přes noc z firemního štítu nápis v německém jazyce. Místo ‚Gottlieb Reichert, Roßschlächtere‘ tu stálo najednou jen ‚Bohumil Reichert, Koňské řeznictví‘.“²¹

²⁰ Tamtéž

²¹ SIGMUND, Hubert. *Dům ve Stecherově ulici: vzpomínky na dětství v Sudetech v letech 1938-1948*. V českém jazyce vyd. 1. Překlad Irena Wolfová. Praha: Prostor, 2006. Česká paměť. ISBN 80-7260-154-7. s. 23

1.3. Druhá republika

Jak bylo v mnichovské dohodě určeno, 1. října začaly německé jednotky překračovat hranici a stejně tak podle předpokladu bylo do 10. října obsazeno celé vymezené pohraniční území. 700 000 Čechů bylo násilně odtrženo od své republiky, mnoho z nich uprchlo do vnitrozemí.²² Správa nad pohraničním územím byla svěřena Konrádu Henleinovi. Událostí zneužila polská vláda a začala si ultimátně nárokovat části území na hranici s Polskem, stejně tak učinilo Maďarsko u své hranice. Ztráty území Československa tak byly ještě mnohem větší. Prezident Edvard Beneš abdikoval na svou funkci 5. října a později odletěl do Velké Británie. Novým prezidentem byl zvolen Emil Hácha. 6. října vyhlásilo autonomii Slovensko, republika se tedy začala označovat jako Česko - Slovensko. Byla vyhlášena také autonomie Podkarpatské Rusi. Už v té době Němci napadali jednotky Československé armády za účelem podrobit si i území, které jim dle Mnichovské dohody nenáleželo. Co bylo v dohodě stanoveno, platilo opravdu jen na papíře.

Období od Mnichovské dohody, tedy období od 1. října 1938, je označováno jako Druhá republika. Ve srovnání s tou první je ale jen jejím smutným opakem. Republika ztratila převážnou část nejprůmyslovějších oblastí, musela se vyrovnávat s náporom obrovského množství uprchlíků z těchto oblastí, kteří neměli kde bydlet, byli bez práce, bez majetku, to vše nechali v pohraničí. O demokracii se už dalo hovořit jen stěží, byla zavedena cenzura, vláda vládla bez parlamentu. Německo začalo obsazovat další obce s českou většinou. Češi, kteří zde žili, stejně jako ti z již zabraných území, neměli žádná práva, český jazyk byl zakázán. V listopadu 1938 došlo k tzv. Křišťálové noci, jak je označován pogrom na židovské obyvatelstvo Německa, Rakouska a Sudet. Počátkem roku 1939 dochází k navyšování nátlaku ze strany Německa a Maďarska. V březnu se objevuje první zpráva o tom, že Německo hodlá obsadit i zbytek Česko - Slovenska a Francie s Velkou Británií proti tomu nehodlají podniknout žádné kroky. V polovině března pak došlo k obsazení Moravské Ostravy Němci, brněnští Němci převzali moc v Brně. Prezident Hácha odjel s ministrem zahraničí vyjednávat o nastalé situaci do Berlína, Hitler ale na žádné vyjednávání přistoupit nehodlal. Na Háchu byl vyvíjen obrovský tlak, který ho stál srdeční záchvat a

²² ZIMMERMANN, Hans Dieter. *Dějinné susedství Čechů a Němců*. s. 203

Hitler jej svými výhrůzkami o bombardování a likvidaci obyvatel nakonec zlomil. Bylo podepsáno prohlášení vlád Německa a Česko – Slovenska o svěření moci do německých rukou. 15. března ráno německá armáda začala s obsazováním zbylého území Čech a Moravy. Hitler téhož dne dorazil do Prahy a Pražský hrad byl obsazen členy SS, den nato vyhlásil Výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava, č. 75/1939 Sb. (mapa Protektorátu Čechy a Morava viz Příloha č. 3). Ještě téhož dne vznesl Edvard Beneš proti okupaci protest, který zaslal telegramem do Ameriky, Anglie, Francie a Sovětského svazu, také Společnosti národů. V tomto telegramu mimo jiné stojí: „...*dokumenty obsahovaly slib, zaručující integritu a bezpečnost československého území, vyžadující zároveň od československého národa neslýchané oběti v zájmu evropského míru. Československý lid tyto oběti přinesl. [...] Před svědomím světa a tváří v tvář dějinám jsem nucen prohlásit, že Češi a Slováci nikdy nepřijmou toto nesnesitelné potlačení svých svatých práv a neustanou ve svém boji, pokud jejich milované vlasti nebudou všechna její práva vrácena.*“²³ Konec Druhé republiky nastal za 167 dnů od jejího vzniku.

1.4. Protektorát Čechy a Morava a 2. světová válka

Události, které následovaly po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava není třeba detailněji popisovat. Vztah k Němcům jako národu se v této době výrazně zhoršil. Vše německé bylo bojkotováno, cokoli, co mělo s nimi něco společného, bylo jako sprosté slovo. Odpor byl plošný, proti všem Němcům bez rozdílu, „Němec“ znamenalo totéž, co „fašista“ a „nepřítel“. Příkladů tohoto odporu, byť i nespravedlivého, můžeme najít spoustu, některé z nich byly zpracovány filmově nebo literárně, např. Habermannův mlýn, zmínka je i v seriálu Zdivočelá země. Křivdy, které za krátkou dobu napáchalo Německo na českém národu, společně se všemi hrůzami, které přinesla druhá světová válka, zůstaly v duši národa pevně zaryty a volaly po odplatě. A té se Němcům dostane.

V souvislosti s budoucím odsunem Němců z Československa snad stojí za zmínku z tohoto období návrh plánu z roku 1940, který předložil Adolfu Hitlerovi Karl Hermann Frank, jenž byl velitelem policie a říšským sekretářem

²³ BENEŠ, Edvard, OLIVOVÁ, Věra (ed.). *Odsun Němců z Československa a dokumenty*. s. 30

v Protektorátu Čechy a Morava. Jedná se o plán na likvidaci českého národa. Cílem tohoto plánu byla úplná germanizace prostoru a lidí v Čechách a na Moravě, přičemž tohoto cíle bylo možno dosáhnout dvěma způsoby - totálním vysídlením Čechů z Čech a Moravy nebo použitím různých metod sloužících germanizaci podle plánu na X let. Frank první variantu považoval za neproveditelnou. Hitler vyslovil s návrhem souhlas, přičemž souhlasil s germanizací u větší části českého národa. Osoby, u kterých jsou rasové pochybnosti nebo mají nepřátelský postoj k říši, bylo třeba dle Hitlera vyhubit.²⁴

²⁴ Tamtéž, s. 38

2. ODSUN NĚMCŮ Z ČESKOSLOVENSKA

2.1. Terminologie

Pro proces, jakým se po 2. světové válce naložilo s německou menšinou v Československu, není určena jednoznačná terminologie. V Postupimské dohodě je v souvislosti s touto otázkou užíváno několika různých výrazů, a to „transfer“ – přesídlení, „removal“ – odsun, přemístění, přestěhování, „expulsion“ – vyhnání. Za zmínku jistě stojí, že dva státy, kterých se tento proces týká, mají terminologii odlišnou. V české literatuře je nejčastěji užíván pojem „odsun“, na německé straně je pak nejčastěji užíváno výrazu „vyhnání“. I na tomto je poměrně jasně vidět, a není se čemu divit, že je tato kapitola našich společných dějin s Německem vnímána oběma stranami naprosto odlišně. Já osobně bych se přikláněla spíše k vnímání německému, ale přesto budu v této práci užívat výrazy vyskytující se v pro mě dostupné literatuře, tedy v české, a budu nejčastěji hovořit o „odsunu“ případně „vysídlení“.

2.2. Původ myšlenky odsunu a exilová vláda

Pokud budeme pátrat, kde má otázka transferu německých obyvatel původ, nejčastěji narazíme v literatuře na fakt, že toto opatření inicioval dr. Edvard Beneš ve spolupráci s československou exilovou vládou v Londýně. Beneš ale nebyl původcem této myšlenky, už po 1. světové válce podobné návrhy padaly a nakonec i byly realizovány v případě řešení vztahů Řecka a Turecka, kde ale došlo k výměně obyvatel na základě náboženství.

Vzhledem k tomu, že žádná z největších mocností neuznala násilné vniknutí Německa do Československa, v zahraničí stále fungovala jednotlivá velvyslanectví, a tím pádem stále formálně existovala alespoň nepatrná suverenní republika.²⁵ Na začátku války vznikl v Paříži Československý národní výbor,

²⁵ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939-1946*. Vyd. 1. Překlad Petr Dvořáček. Praha: Academia, 2008. Historie (Academia). ISBN 978-80-200-1637-9. s. 10

který fungoval jako orgán k zastupování českého a slovenského národa a k řízení československé armády.²⁶

Prezident Beneš si už po Mnichovu uvědomoval, že až jednou budou důsledky Mnichovské dohody odstraněny, bude nutné vyřešit otázku menšin, především právě Němců, v Československu. Ve svých pamětech píše: „*Náš stát se s tou otázkou zrodil a musí ji stůj co stůj vyřešit nebo podlehnout!*“²⁷ Variant, kterými se měla otázka německého obyvatelstva řešit, byla celá řada, záleželo na vývoji situace. Prezident sledoval především cíl obnovení Československa v jeho původních hranicích, proto byl otevřen různým cestám. Původní alternativy řešení, které vznikly právě po uzavření Mnichovské dohody, byly v podstatě tři: (I) odstoupení některých okrajových teritorií státu, (II) částečné vysídlení starousedlého německého obyvatelstva, (III) zřízení zvláštních samosprávných celků v pohraničí, jež by byly osídleny Němci. Počítalo se s tím, že asi třetina německých obyvatel (především demokratů, socialistů, židů) zůstane ve státě a přesunou se do vnitrozemí. Začátkem roku 1940 dr. Beneš sepsal memorandum, ve kterém osvětlil své představy o budoucnosti republiky a kde i přes různá opatrná a neurčitá vyjádření počítá s německou menšinou v rámci státu: „...z klidné a rozumné diskuze vyplyne nejlepší a nejspravedlivější řešení, jež bude nakonec skutečně spočívat v tom, že se v zásadě obnoví staré historické západní hranice [...] v budoucím československém státě bude opět německá menšina.“²⁸

Původním předpokladem byli i němečtí zástupci v nové vládě (němečtí sociální demokraté v exilu v čele s Wenzelem Jakschem, antifašisté). Pokud by Němci měli vlastní členy vlády, nikdy by k vysídlování německého obyvatelstva nemohlo dojít.²⁹ Klima v Československu však nebylo takové, aby obyvatelstvo zvládlo německého člena vlády, přesto Beneš zprvu stále s touto variantou počítal. Československý národní výbor ustanovil 9. července 1940 Prozatímní státní zřízení, které bylo exilovou vládou ČSR působící v Londýně v průběhu války. Edvard Beneš byl uznán prezidentem této exilové vlády, uznání se dočkal jak ze strany Sovětského svazu, tak později i ze strany Velké Británie a Francie. Prozatímního státního zřízení se týká řada dekretů prezidenta republiky z roku 1940, které upravují činnost státních orgánů, např. Ústavní dekret č. 1/1940 Úř.

²⁶ Tamtéž, s. 23

²⁷ BENEŠ, Edvard, OLIVOVÁ, Věra (ed.). *Odsun Němců z Československa a dokumenty*. s. 10

²⁸ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939-1946*. s. 26

²⁹ Tamtéž, s. 27

věst. čsl., o ustavení Státní rady jako poradního sboru prozatímního státního zřízení Československé republiky; Ústavní dekret č. 2/1940 Úř. věst. čsl., o prozatímním výkonu moci zákonodárné; Dekret č. 4/1940 Úř. věst. čsl., veřejné vyhlášení nově vydávaných právních ustanovení čs. vlády; apod. Benešovi se podařilo získat příslib, že po válce bude Československo obnoveno v původních hranicích z roku 1919. Jednání mezi Jakschem a Benešem se ale protahovalo a nakonec Beneš ztratil o německou účast ve Státní radě zájem. Šance na utváření státu za účasti německých zástupců tak byla opět promarněna a došlo k tomu, že nový stát byl zakládán znovu bez nich.

Jedním z důkazů, že exilová vláda původně nepomýšlela na plošné vysídlování německého obyvatelstva, je i pasáž z memoranda Státní rady, předloženého při zahájení její činnosti (1940): „*Doufáme, že [...] hněvu a soudu lidu našeho budou zůstaveni jen ti, kdož zmučili a zneuctili naši Prahu...*“³⁰ V důsledku válečných událostí ovšem docházelo postupně k radikalizaci názorů na řešení otázky německé menšiny. Začínalo se mluvit nejprve o přesunech německého obyvatelstva v rámci československého území, kde by v určitých oblastech měli Němci autonomii, zde Beneš ale narazil na negativní postoj Prahy. Velmi radikálně proti tomuto vystupovali vojáci jak doma v Československu, tak i vojáci v exilu. Vojenský atašé v Londýně psal Benešovi už v lednu 1940: „*Říká se: část jich povraždíme, část vyženeme, mnoho jich uteče před pomstou a zbytku se zbavíme přestěhováním, případně úpravou hranic. [...] Potřebujeme, aby v Sudetech teklo hodně krve, [...] Aby si Němci po celé generace pamatovali, jaké hrozné následky měl jejich hřích...*“³¹

Myšlenka vysídlování velké části Němců mimo území státu se počala u dr. Beneše objevovat v roce 1941. V jednom příspěvku pro noviny se vyjádřil: „*Po této válce bude nezbytné provést transfer obyvatelstva na mnohem širší základně než po poslední válce. [...] Menšiny uvnitř jednotlivých států nesmějí již nikdy získat charakter mezinárodně uznaných politických a právních jednotek, s možností opět se stát zdrojem neklidu.*“³² Reakce na sebe nenechala čekat dlouho, proti tomuto se začali vymezovat němečtí demokraté.³³ Jaksch o vysídlení

³⁰ Tamtéž, s. 35

³¹ KOSATÍK, Pavel. *České snění*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2010. ISBN 978-80-7215-393-0. s. 259

³² BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939-1946*. s. 47

³³ ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK (eds.). *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Díl I. 1. vyd. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2010. ISBN 978-80-86057-67-5. s. 202-203

řekl: „*Transfer obyvatelstva není prostředek k vypořádání s nacisty. Nechceme nacisty transferovat. Chceme je ponechat na místě, abychom si s nimi mohli vyrovnat účty, ba dokonce chceme požadovat jejich vydání.*“³⁴ Beneš zdůrazňoval, že Češi touží po odplatě prostřednictvím zbavení se Němců. Byla to právě nálada panující ve vlasti, která ho donutila upustit jak od plánu autonomní německé oblasti, tak od německé účasti na vládě. Dalším důvodem pro jeho stále tvrdší vystupování v německé otázce byla také nechuť přenechat otázku „zbavování se“ Němců komunistům, kteří byli silně nacionální.³⁵

Není žádným překvapením, že Beneš se snažil posílit vztahy spíše s ruskou stranou, důvěra k Británii a Francii po událostech roku 1938 získala značné trhliny. Když koncem roku 1943 jednal se sovětskou vládou v Moskvě, předložil zde memorandum se svými plány na vysídlení, kde se mlčelo o některých předchozích Benešových návrzích, jako například o přenechání některých okresů Německu i s obyvateli, protože s tím by Moskva pravděpodobně nesouhlasila. Už zde se nesporně počítalo s vyhošťováním naprosto nevinných lidí, avšak ještě stále se nejednalo o plán, ke kterému nakonec ve skutečnosti došlo.

2.3. Konečné plány odsunu a Košický vládní program

Koncem roku 1944 exilová vláda předložila zvláštní memorandum se svými požadavky v otázce sudetských Němců. Zde je formulováno, že po všech brutalitách spáchaných na Česích už není možné, aby československý národ mohl žít v míru s větším počtem německých obyvatel na jednom území. Vzhledem k tomu je potřeba větší část Němců odstranit, protože dali najevo, že za svůj domov považují Německo. Výjimka měla existovat pro aktivní účastníky boje za osvobození Československa. Ti, kteří se nemohli zúčastnit těchto bojů z důvodu věznění v nacistických vězeních a táborech, už ale výjimku nikde řečeno neměli. Cílem tohoto řešení jest „*potlačení německé menšiny v Československu coby menšiny národnostní. Tato menšina nebude mít žádná kolektivní práva, zejména*

³⁴ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939-1946*. s. 60

³⁵ Tamtéž, s. 86

žádná práva jazyková.“³⁶ Číselné předpoklady byly přibližně následující - z 3,2 milionu Němců:

- 250 000 padlo ve válce
- 500 000 přívrženců Hitlera uteče do Německa
- 1,6 milionu bude vysídleno.³⁷

Německo mělo dostat příkaz odsunuté přijmout, postarat se o ně a vyplatit jim náhradu za ztrátu majetku, který zanechají v Československu. V plánu bylo též odnětí občanství všem Němcům (opět s výjimkou pro aktivní účastníky boje za osvobození Československa), ti, kteří zůstanou, budou muset po dvouleté zkušební době o obnovení občanství požádat. Doslovně se v memorandu uvádí: *„Neexistuje záměr konfiskovat soukromé vlastnictví osob podléhajících transferu... [...] V zásadě bude povoleno vzít si svůj movitý majetek s sebou, s výjimkou předmětů, jejichž vývoz je obecně zakázán.“*³⁸

Vládní program první poválečné vlády – Národní fronty Čechů a Slováků byl prodiskutován a schválen už na březnových jednáních v Moskvě. Vycházel z návrhu komunistů a byl schválen s minimálními změnami. Vyhlášen byl 4. dubna 1945 v Košicích, proto bývá tento dokument nazýván Košický vládní program. V dokumentu je vyzdvihována role Sovětského svazu a jeho armády při osvobozování našeho území. Komunisté si připravovali armádu jako loajální nástroj moci. Za „*neochvějnou vůdčí linii československé zahraniční politiky*“ je označeno spojenectví se SSSR. Všichni, kteří budou shledáni vinnými z kolaborace, budou zbaveni občanství a pokud nebudou odsouzeni, budou „vypovězeni z republiky navždy“. Společnost bude zbavena „jedu fašismu“.³⁹ Majetek občanů nepřátelských států nebo příslušníků německé a maďarské menšiny bude „zajištěn a dán pod národní správu“. Také půda, která doposud byla v rukou „cizácké maďarsko-německé šlechty“ bude na základě pozemkové reformy zabavena a předána do rukou českého a slovenského rolnictva a bezzemků. Slovo „znárodnění“ se ve vládním programu vůbec nevyskytuje.

³⁶ Tamtéž, s. 94

³⁷ Tamtéž, s. 95

ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK (eds.). *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Díl I. s. 214

³⁸ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939-1946*. s. 95

³⁹ SOVADINA, Jiří. Košický vládní program (5. 4. 1945). *Moderní-Dějiny.cz* [online]. 2012 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/kosicky-vladni-program-5-4-1945/>

Dokument zřizuje lidové soudy, jejichž úkolem je potrestat válečné zločince. Rozhodnutí lidových soudů budou mnohdy spíše aktem msty než skutečné spravedlnosti. Vzhledem k rychlosti, s jakou budou lidové soudy rozhodovat, zmizí často i informace o případných dalších provinilcích.⁴⁰

2.4. Právní úprava odsunu Němců

Aby mohlo být vysídlení tak obrovského množství lidí vůbec provedeno, bylo třeba jej podložit jednak na mezinárodněprávní úrovni, ale také podrobně upravit vnitrostátně. Mezinárodně právní základ získal odsun v podobě Postupimské dohody v srpnu 1945 a byl konkretizován rozhodnutími Spojenecké kontrolní rady. Ještě předtím, než bylo toto konečné rozhodnutí velmocí učiněno, došlo na československém území k tzv. divokému odsunu, který byl provázen řadou násilností, individuálních aktů bezpráví. Stupňující se německý teror v posledních dnech války vyvolal v obyvatelstvu Československa silnou potřebu odvety.⁴¹

Na úrovni vnitrostátního práva je odsun upraven především dekrety prezidenta republiky, případně také zákony. Z těchto norem vychází nařízení a směrnice ministerstva vnitra s celostátní platností, na místní úrovni pak odsun upravují okresní národní výbory. Konkrétním příkladům nařízení a směrnic ministerstva vnitra, případně národních výborů, se více věnují další kapitoly.

2.4.1. Dekrety prezidenta republiky⁴²

Jako dekrety prezidenta republiky, známé především jako Benešovy dekrety, označujeme nařízení nebo rozhodnutí hlavy státu (a exilové vlády), které dr. Edvard Beneš podepisoval už v průběhu 2. světové války a bezprostředně po jejím skončení, tedy v době, kdy nebylo možné moc zákonodárnou vykonávat prostřednictvím Národního shromáždění. Podle období je možné dekrety rozdělit do dvou hlavních skupin:

⁴⁰ LIŠKA, Vladimír. *Causa Edvard Beneš*. Vyd. 1. V Olomouci: Fontána, 2005. ISBN 80-7336-219-8. s. 200

⁴¹ KUKLÍK, Jan. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-17-9. s. 15

⁴² Všechna znění a popisy zákonů jsou čerpány z veřejně publikované sbírky zákonů.

1. 1940–1945: Jedná se o dekrety vydané v londýnském exilu.
2. 1945: Zde mluvíme o dekrettech, které byly již vydány ve sbírce zákonů na území Československa, v mezidobí od ustavení Národní fronty Čechů a Slováků do ustavení Prozatímního národního shromáždění 28. října 1945⁴³

Mezi tyto dekrety řadíme jak dekrety ústavní právní síly, tak zákonné. Je třeba zmínit, že všechny Benešovy dekrety byly po skončení války ratihabovány Prozatímním Národním shromážděním ve formě zákona č. 57/1946 Sb., ústavního zákona, kterým se schvalují a prohlašují za zákon dekrety presidenta republiky. Do dnešní doby už jich ale celá řada byla zrušena, nicméně zbylé dekrety stále zůstávají v platnosti, což potvrdil i Ústavní soud ČR v roce 1995.

V odborné literatuře zabývající se tématem odsunu, případně tématem dekretů prezidenta republiky, je často řešena otázka, zda vůbec byl Beneš legitimním prezidentem a mohl tedy vydávat dekrety. Tato otázka vzniká především v souvislosti s jeho abdikací na funkci prezidenta v říjnu 1938. Sám Beneš svou abdikaci považoval za neplatnou, protože byla vynucena nátlakem Německa. Pro uznání veškerých kroků, které Beneš během války jakožto exilový prezident podnikl, je ale podstatný fakt, že mocnosti bojující proti Německu jeho osobu ve funkci uznaly, stejně tak jej podpořila Státní rada. Po válce byl jeho nárok potvrzen Prozatímním národním shromážděním, a co je nejdůležitější, parlamentními volbami 1946.⁴⁴

Role dekretů prezidenta republiky se navíc v průběhu jejich vydávání měnila. Na rozdíl od prvních dekretů vydaných v exilu, na kterých měl Beneš a jeho kancelář rozhodující podíl, na druhou skupinu dekretů vydaných už na našem území měla vliv především Národní fronta a vláda, které přebíraly také politickou odpovědnost.⁴⁵ Zde je již pojem „Benešovy dekrety“ více než zavádějící.

Pro potřeby tématu vysídlení Němců se budeme podrobněji zabývat až druhou skupinou prezidentských dekretů. Jsou to dekrety poválečné, které byly vydány již na území Československa. Otázka odsunu byla jednou z prvních,

⁴³ Benešovy dekrety. *Česká televize: Historie.cs* [online]. Praha, 2011 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1290689-benesovy-dekrety>

⁴⁴ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. Vyd. 1. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-352-1. s. 28-29

⁴⁵ KUKLÍK, Jan. *Dějiny československého práva 1945-1989..* s. 16

kteřou se dekretální zákonodárství zabývalo, samozřejmě se ale dekřety týkaly i jiných poválečných záležitostí.

2.4.2. Nejvýznamnější dekřety

- a) **č. 5/1945 Sb.**, o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, vyhlášen 23. 5. 1945

Dekret stanovuje v § 1, odst. 1 že: *Jakékoliv majetkové převody a jakákoliv majetkově-právní jednání, ať se týkají majetku movitého či nemovitého, veřejného či soukromého, jsou neplatná, pokud byla uzavřena po 29. září 1938 pod tlakem okupace nebo národní, rasové nebo politické persekuce.*

- b) **č. 8/1945 Sb.**, o věnování nemovitostí Svazu sovětských socialistických republik jako projev díky, vyhlášen 5. 6. 1945

Tímto dekřetem byl věnován Sovětskému svazu soubor nemovitostí v Praze-Bubenči, který objekty používal až do roku 1989. Dodnes se zde nachází velvyslanectví Ruské federace.

- c) **č. 16/1945 Sb.**, o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, vyhlášen 9. 7. 1945

Je nazýván též velkým retribučním dekřetem. Stanovuje přísné tresty za skutky spáchané během války. Dále upravuje zřízení mimořádných lidových soudů, které byly zavedeny právě za účelem provedení tohoto dekřetu.

- d) **č. 88/1945 Sb.**, o všeobecné pracovní povinnosti, vyhlášen 17. 10. 1945

Zavedl všeobecnou pracovní povinnost ve veřejném zájmu pro muže ve věku od 16 do 55 let a ženy ve věku od 18 do 45 let. Na rozdíl od Němců a Maďarů jim náležela za vykonanou práci mzda.

- e) **č. 100/1945 Sb.**, o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků
č. 101/1945 Sb., o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského
č. 102/1945 Sb., o znárodnění akciových bank

č. 103/1945 Sb., o znárodnění soukromých pojišťoven, vyhlášeny 27. 10. 1945

Těmito dekrety stát zestátnil doly, průmyslové podniky (nad 500 zaměstnanců), podniky potravinářského průmyslu, akciové banky a soukromé pojišťovny. Náležela za ně náhrada v podobě cenných papírů, hotovosti, případně jiných hodnot. Náhrada pochopitelně nenáležela Němcům, Maďarům, zrádcům, kolaborantům a jim podobným.

f) č. 138/1945 Sb. o trestání některých provinění proti národní cti, vyhlášen 26. 11. 1945

Tzv. malý retribuční dekret obsahuje především možnost postihnout i méně závažné trestné činy spáchané v době války. Těmito činy se nezabývaly mimořádné lidové soudy, ale pouze národní výbory na úrovni okresů. Př.: *Kdo [...] nepřístojným chováním, urážejícím národní cítění českého nebo slovenského lidu, vzbudil veřejné pohoršení, bude potrestán – nejde-li o čin soudně trestný – okresním národním výborem vězením do jednoho roku nebo pokutou do 1 000 000 Kčs nebo veřejným pokáráním nebo dvěma nebo všemi těmito tresty.*

2.4.3. Dekrety týkající se odsunu

a) č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, vyhlášen 23. 5. 1945

Kromě výše zmíněného zavádí také národní správu nad majetkem tzv. státně nespolehlivých osob, které přesně definuje jako osoby národnosti německé a maďarské, a dále osoby, které vyvíjely protistátní činnost.

b) č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, vyhlášen 23. 6. 1945

Tímto došlo ke konfiskaci veškerého zemědělského majetku bez náhrady osob německé a maďarské národnosti, dalších osob vyjmenovaných v zákoně. Výjimku

z řad Němců a Maďarů tvořili ti, kteří se aktivně zúčastnili boje za zachování a osvobození Československa.

c) č. 27/1945 Sb., o jednotném řízení vnitřního osídlení, vyhlášen 19. 7. 1945

Dekret sám o sobě až tak zajímavý není, ustavuje osídlovací úřady. Za zmínku ale stojí § 1, kde je řečeno: *Vnitřním osídlením se rozumí soubor všech opatření, kterými se podle zvláštních předpisů o tom vydaných má dosáhnouti navrácení všech oblastí Československé republiky původnímu slovanskému živlu.* Mluvíme-li o Sudetech, převážná část jejich území nikdy nebyla obydlena Slovany, jedná se tedy o lež.

d) č. 28/1945 Sb., o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci, vyhlášen 26. 7. 1945

Zde bylo upraveno nabývání zemědělského majetku zkonfiskovaného na základě dekretu č. 12/1945 Sb. Nabytí bylo bezplatné, platila se jen náhrada ve výši jedno až tříročního nájemného. Toto bylo možno i splácet nebo uhradit v naturáliích.

e) č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské, vyhlášen 10. 8. 1945

Jeden z nejvýznamnějších dekretů zbavil občanství Němce a Maďary. I zde je charakter retribuční a kolektivní viny, jedná se v podstatě o zbavení občanství „za trest“. Tento dekret byl zrušen velice brzy, a to již v roce 1949.

f) č. 71/1945 Sb., o pracovní povinnosti osob, které pozbyly československého státního občanství, vyhlášen 27. 9. 1945

Stanovuje se pracovní povinnost pro ty, kterým bylo odňato občanství podle předchozího dekretu. Jednalo se o muže od 14 do 60 let a ženy od 15 do 50 let s výjimkou těhotných žen, žen bezprostředně po porodu a pečujících o dítě mladší 6 let. Navíc ale za vykonávanou práci nedostali mzdu, pouze náhradu podle místních poměrů.

g) č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, vyhlášen 30. 10. 1945

Konfiskuje se bez náhrady - pokud se tak již nestalo - pro Československou republiku majetek nemovitý i movitý, zejména i majetková práva (jako pohledávky, cenné papíry, vklady, práva nehmotná), který ke dni faktického skončení německé a maďarské okupace byl nebo ještě jest ve vlastnictví... Němců, Maďarů a dalších vyjmenovaných subjektů (výměr ke konfiskaci viz Příloha č. 6). Zde opět můžeme zmínit princip kolektivní viny.

Dekretů, které se nějakým způsobem týkají odsunu německé menšiny, je celá řada, nicméně neexistuje žádný dekret, který by přímo nařizoval odsun německého obyvatelstva. Je to pravděpodobně z toho důvodu, že odsun byl realizován na základě mezinárodní smlouvy, konkrétně Postupimské dohody. Československá vláda tedy nemusela rozhodovat o vysídlení jako takovém, ale pouze o jeho provedení - jak bude odsun probíhat.

2.5. Divoký odsun

Divokým nebo též živelným, neorganizovaným odsunem nazýváme období od května do srpna roku 1945. Útoky na německé obyvatelstvo začaly už během květnového povstání, první odsuny se často kryly s osvobozováním a byly prováděny bez jakéhokoli právního podkladu, který by odsun přímo nařizoval. Odsuny prováděly národní výbory ve spolupráci s armádou, která již od 15. května dostávala jasné instrukce k provádění evakuace včetně starousedlíků, a to s plným vědomím vlády. Prakticky ještě předtím, než nová vláda dorazila do Prahy (10. května 1945), už překračovala svůj vlastní program. Bohužel ne všechny pokyny, které byly dány, se dochovaly v písemné podobě, spousta byla řečena pouze osobně. Při jednáních v Brně začátkem května, kde předmětem diskuze bylo i německé téma, ministr spravedlnosti Stránský pronesl, že: *„S řešením netřeba čekati na vládu, nýbrž naopak vláda očekává, že lid vyřídí tuto otázku sám, a to úplným vyřazením Němců ze všech oborů a také koncentrováním do pracovních táborů.“*⁴⁶ Ministr obrany Svoboda zase 22.

⁴⁶ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.). Organizované divoké odsuny?: Úloha ústředních státních orgánů při provádění „evakuace“ německého obyvatelstva (květen až září 1945). *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2005, **XII**(3-4), 465-533. ISSN 1210-7050. s. 496

května v Jihlavě pobídl místní činitele, aby „*všechny Němce co nejdříve dostaly za hranice*“.⁴⁷

Výše uvedené nelze jinak vyhodnotit, než jako vyzývání k diskriminačním opatřením a zahájení vysídlování. Neexistoval k tomu však žádný pevný, ve formě zákonných norem upravený, podklad. Navíc Postupimská konference, na které mělo dojít ke konečnému projednání, aby věc získala oporu i na úrovni mezinárodní, se měla konat až v létě. Ve skutečnosti byl ale transfer „načerno“ vládou podporován⁴⁸ a spojencům pak předložen jako hotová věc se současnou snahou zbagatelizovat jeho význam.

Iniciativní v otázce evakuací ale byly i jiné skupiny. V průběhu května se začínají objevovat tzv. Revoluční gardy, což jsou ozbrojené jednotky dobrovolníků, které působily i v pohraničí. Mezi ně řadíme bezpečnostní sbory národních výborů, jednotky armády, četnictva, policie, Sboru národní bezpečnosti a další. Do jejich „kompetencí“ patřilo především udržování bezpečnosti a pořádku ve městech, hlídání železničních tratí, vyhledávaly nespolehlivé a nebezpečné živly apod. Tehdejší tisk je označoval jako „Rabovací gardy“. Bylo to především proto, že se často účastnily různých protiněmeckých akcí, které souvisely s násilnostmi a rabováním. Také z toho důvodu, že jejich členové byli často nevyčvičení, došlo hned v červnu 1945 k jejich rozpuštění. Hubert Sigmund si na působení RG v Mostě také vzpomíná: „*Naše sousedka z přízemí, osmdesátiletá stará paní, byla před naším domem zřackována mladým partyzánem, protože si doma zapomněla svou bílou pásku.*“⁴⁹

I prezident Beneš, který se 12. května objevil na území Československa, činil vzhledem k jeho původní umírněnosti velmi radikální vyjádření. Při projevu v Brně pronesl slova, která poměrně přesně vyjadřují, co se stane v následujících měsících: „*Můj program je – já to netajím – že otázku německou musíme v republice vylikvidovat.*“⁵⁰ (zdroj) Mladá fronta a Svobodné slovo 17. června pak otiskly jeho stanovisko, které vyslovil den předtím v Táboře: „*Rozhodněme se, že musíme republiku odgermanizovat, všude a ve všem. Přemýšlejte, jak to učiníme.*“

⁴⁷ Tamtéž, s. 497

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ SIGMUND, Hubert. *Dům ve Stecherově ulici: vzpomínky na dětství v Sudetech v letech 1938-1948*. s. 100

⁵⁰ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.). *Organizované divoké odsuny?: Úloha ústředních státních orgánů při provádění „evakuace“ německého obyvatelstva (květen až září 1945)*. s. 499

*Půjde o odgermanizování jmen, krajů, zvyků – půjde o všechno, co se vůbec odgermanizovat dá. Dnes přichází pro to doba. Vzpomínejte, co germanizací se nám za ta staletí od dob husitských stalo. Tož heslem naším bude: Všude a ve všem odgermanizovat republiku.*⁵¹

Ať už měli navrch Němci nebo Češi a Slováci, vždy existovaly osoby, které si uměly najít cestu k té „správné“ polovině. Takovým osobám říkáme kolaboranti. To, co Beneš řekl o odgermanizování, se tedy v mnoha případech opravdu stalo, i když pravděpodobně ne tak, jak to prezident myslel, bylo by na místě mluvit spíše o počesťování. Zde bych opět zmínila pasáž z knihy Huberta Sigmunda *Dům ve Stecherově ulici*: „*Pan Toni Kotschka nato otci pohrozil, že mu ještě ukáže, kdo má pravdu. A udal ho vedení NSDAP pro spolčování se s válečnými zajatci. [...] Pan Toni Kotschka se ovšem po příchodu Rusů jmenoval okamžitě partyzán Kočka, zřejmě proto, že překvapivě rychle zapomněl německý jazyk.*“⁵² O tom, co v té době německé jméno znamenalo, se můžeme dočíst i v románu *Vyhnání Gerty Schnirch* od Kateřiny Tučkové: „*Maria Schrammek aus Brünn, Wiener Straße achtundsiebzig, řekla Maria, na kterou Hubert Šenk ukázal jako na první, která chtěla zůstat. [...] Česky umíš? Ein bißchen, trošku, pokývala Maria, - ale né moc dobře. – Nevadí, doučit. Gerto, do papírů napiš Marie Šrámková. – Ne, ja Maria Schrammek, vrtěla hlavou Maria. – Viš, co bude pro tvoje děcka znamenat jméno Schrammek, když tu zůstanete? Uvědomuješ si, že zůstáváš v Čechách? Po válce, kterou zavinili Němci?*“⁵³ Myslím, že to je krásná ukázka odgermanizování ve smyslu, v jakém v mnohých případech také doopravdy proběhlo.

Dne 16. června 1945 Zemský národní výbor v Praze vydal nařízení č.j. A1-1774-1945, podle kterého byli z opatření, která jsou proti Němcům prováděna, vyňati (I) ti, kdo se vrátili z koncentračních táborů a vězení, pokud se v něm vyskytli následkem politického nebo rasového útisku, (II) ti, o nichž se prokáže, že činně podporovali český národ v boji proti nacismu, (III) zaměstnanci, jichž je zapotřebí k udržení provozu závodu. Národní výbory měly těmto osobám poskytnout ochranu osobní a ochranu jejich majetku. Toto nařízení bylo ale

⁵¹ Tamtéž, s. 500

⁵² SIGMUND, Hubert. *Dům ve Stecherově ulici: vzpomínky na dětství v Sudetech v letech 1938-1948*. s. 58

⁵³ TUČKOVÁ, Kateřina. *Vyhnání Gerty Schnirch*. Elektronické vydání. Brno: Host - vydavatelství, s.r.o., 2011. ISBN 978-80-7294-419-4. s. 159

Okresním národním výborem v Mostě předáno ostatním národním výborům v okrese až 4. 8. 1945.⁵⁴ V Rudém právu se ale toto nařízení ministerstva vnitra objevilo již 9. června 1945.⁵⁵

Německý majetek byl zajištěn 22. června vyhláškou ministerstva financí (č.j. 461/45-IV/5). Tato vyhláška se týká zákazu jakýchkoli transakcí s německými vklady a účty u bank (jiných peněžních ústavů) a s vkladními knížkami. Veškeré výplaty ve prospěch Němců bylo možno zasílat jen na vázaný účet kromě výplaty mezd, služebních požitků a pensí, jakož i nemocenských, úrazových a sociálních podpor, nepřevyšující úhrnnou částku 2000 Kč měsíčně. Do 15 dnů museli všichni Němci do vázané úschovy vložit všechny své akcie a jiné cenné papíry, drahé kovy, drahokamy a perly, drahocenné a umělecké předměty a sbírky známek a celistvostí.

Výnos ministerstva vnitra (z 10. července 1945, Z/II-2118/1945) upravuje odsun následovně:

- Němečtí obyvatelé neměli být hnáni do koncentračních táborů bez rozdílu, měly být utvořeny pracovní skupiny. K odsunu se mělo přikročit tehdy, pokud pro to budou skutečné možnosti.
- Vždy se mělo přihlížet k celostátním hospodářským zájmům, zejména neměl utrpět provoz důležitých průmyslových podniků, podniků zemědělských nebo doprava.
- Majetek německých občanů měl být vždy řádně zajištěn a ochráněn proti zničení a odcizení.
- Němečtí občané, kteří zůstali věrni republice, účastnili se aktivně boje za osvobození republiky, trpěli pod nacistickým nebo fašistickým terorem, měli být respektováni.
- Vojenské orgány mají vždy postupovat v naprosté shodě s příslušným okresním národním výborem a orgánem SNB, v případě jmenování vládního komisaře, rozhodnutí a pokyny tohoto komisaře pro ně jsou vždy závazné.

V této zprávě je též připojena poznámka, aby se dbalo na nošení všeobecně nařízených označení německých obyvatel (pravděpodobně se jedná o nošení bílé

⁵⁴ Státní okresní archiv Most, MěNV Litvínov, inv.č. 561, ev.j.70, Směrnice a oběžníky pro odsun Němců

⁵⁵ RUDÉ PRÁVO. Praha, 1945, 9. června

pásky na ruce), aby se Němci zbytečně nescházeli a aby po 9. hodině večerní nechodili po ulicích.

Už 28. července 1945 ministerstvo vnitra vydalo nařízení (č.j. B300/116), které prikazovalo okresním národním výborům pořízení jmenného soupisu všech osob německé národnosti a stanovilo jednotlivé kategorie, do kterých mělo být od toho okamžiku německé obyvatelstvo děleno. Byly to následující kategorie:

- 1- Okupanti – Němci, kteří se nastěhovali na území Československa po 1. říjnu 1938
- 2- Provinilci – zvláště průbojní nacisté, kteří vystupovali s odznakem strany, pokud ještě nebyli zajištěni
- 3- Bývalí veřejní zaměstnanci – zrušením služebního poměru se stali nezaměstnanými
- 4- Zemědělci
- 5- Majitelé podniků a živnostníci
- 6- Příslušníci svobodných povolání
- 7- Dělníci
- 8- Různí

Stále se stupňující davová psychóza, obavy z vojáků Rudé armády a Revolučních gard a strach z činnosti mimořádných lidových soudů, všechny tyto faktory dohnaly mnoho česko-slovenských Němců k sebevraždě. Přesnější počet však není možné vyčíslit, často nebylo snadné rozpoznat, kdy k usmrcení došlo násilně a kdy se jednalo o sebevraždu.

Mezi nejstrašnější události, které se v období divokého odsunu udály, patří tzv. pochody smrti. Nejznámějším z nich je brněnský pochod smrti, při kterém asi 25 tisíc německých obyvatel Brna bylo v noci z 30. na 31. května hnáno bez jídla, vody, odpočinku do sběrného tábora Pohořelice vzdáleného od Brna 25 km. Mezi těmito lidmi byli i Češi ze smíšených manželství, němečtí Židé a antifašisté, kteří byli posléze vráceni zpět do Brna, neschopní pochodu zůstali v táboře. Zbýlých 10 000 lidí pak bylo hnáno až do Rakouska. Události týkající se německých obyvatel Brna včetně tohoto pochodu velmi dobře popisuje právě román *Vyhnání Gerty Schnirch* od Kateřiny Tučkové. Pěší pochody k československo-rakouské

hranici se konaly také v Jihlavě.⁵⁶ Příšerný je bohužel i fakt, že tyto pochody jsou známé právě z 2. světové války, kdy k tomuto nacisté nutili své vězně a zajatce a které se nepochybně staly inspirací.

V rámci této kapitoly je myslím třeba také zmínit vydání zákona z května roku 1946 č. 115/1946 Sb., o právnosti jednání souvisejících s bojem o znovunabytí svobody Čechů a Slováků. Zakotvuje totiž beztrestnost činů, které byly spáchány v období od 30. září 1938 do 28. října 1945 v souvislosti s „touhou po spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů“. Je zde tudíž zahrnuto i období tzv. divokého odsunu. Tento zákon tedy v podstatě znemožnil potrestat jakékoli zločiny, které v tomto období byly zcela zřejmě spáchány na německém obyvatelstvu, i když výjimku tvoří trestné činy spáchané z důvodů nízkých a nečestných. Existují tedy samozřejmě poválečné zločiny, za které pachatelé odsouzeni byli, ačkoli ne vždy adekvátně. Nejznámějším příkladem je aféra poručíka Karola Pazúra, který nechal popravit 265 spišských Němců, mezi nimiž bylo také mnoho žen a dětí. Byl odsouzen na 20 let, po amnestii v roce 1948 mu byl trest snížen na 10 let, ale ani tento trest si neodbyl celý.⁵⁷

Uvádí se, že v průběhu čtyř měsíců divokého odsunu se podařilo dostat za hranice více než 600 000 Němců⁵⁸, některé prameny uvádí 700 až 820 tisíc německých obyvatel.⁵⁹ Novější historické výzkumy také hovoří o cca 30 000 lidí, kteří se stali obětí „odvetných opatření“⁶⁰, šetření z 90. let odhaduje počet obětí na maximálně 40 000⁶¹.

2.6. Organizovaný odsun

Dokud nedošlo k jednoznačnému schválení odsunu ze strany velmocí, nad Československem se stále vznášel oblak nejistoty, zda již prováděný

⁵⁶ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.). Organizované divoké odsuny?: Úloha ústředních státních orgánů při provádění „evakuace“ německého obyvatelstva (květen až září 1945). s. 497

⁵⁷ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940-1945.* s. 272

⁵⁸ Tamtéž, s. 270

⁵⁹ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.). Organizované divoké odsuny?: Úloha ústředních státních orgánů při provádění „evakuace“ německého obyvatelstva (květen až září 1945). s. 478

⁶⁰ ZIMMERMANN, Hans Dieter. *Dějinné sousedství Čechů a Němců.* s. 218 - 219

⁶¹ KUKLÍK, Jan. *Dějiny československého práva 1945-1989.* s. 16

„nedovolený“ odsun nebude problémem. V dobovém tisku se objevovaly zprávy o různých špatnostech, jež Němci Čechům působí, které na mě ale působí spíše jako snaha najít další důvody, proč je třeba se jich všech zbavit. Rudé právo se 2. srpna 1945 zmiňuje o útoku žhářů v Ústí nad Labem a o „řádění podlých německých vlkodlaků“, na něž veškerý lid jednohlasně odpovídá: „*Ven s Němci z naší země! Vyčistíme železnou rukou pohraničí!*“ Naše existence nemůže být zabezpečena, dokud se tito lidé skrývají mezi německým obyvatelstvem.⁶²

Spojenci na postupimské konferenci vyslovili souhlas s vysídlením německého obyvatelstva z Československa 2. srpna 1945: „*Tři vlády uznávají po projednání otázky ze všech aspektů, že může dojít k odsunu německého obyvatelstva nebo jeho části z Polska, Československa a Maďarska do Německa. Souhlasí s tím, že jakýkoli odsun, k němuž dojde, se musí provádět organizovaně a humánním způsobem.*“⁶³ Podle schváleného Plánu organizace odsunu Němců z Československa, Polska, Maďarska a Rakouska, na němž se usnesla Spojenecká Kontrolní Rada v Berlíně, měl odsun začít 1. prosince 1945 a plánovalo se, že do konce července 1946 bude vysídleno 750 000 Němců do sovětské okupační zóny a 1 750 000 Němců do americké a britské zóny Německa.⁶⁴

Dobový tisk samozřejmě o rozhodnutích z Postupimské konference informoval veřejnost. Rudé právo uvádí, že je to „skutečné vítězství naší věci“. Informuje také o tom, že odsun Němců se má dít „organizovaně a humánně“ a že pokud se týče Československa, je možno říci, že tento spravedlivý požadavek byl z jeho strany v poslední době plně respektován. Autor zmíněného článku pravděpodobně s žádným již prováděným odsunem nepřišel do styku a ani o něm nikdy neslyšel, protože pak by nemohl s klidným svědomím něco podobného napsat.⁶⁵

Spojenci sice na Postupimské konferenci odsun schválili, kladli ale důraz skutečně na to, že má probíhat humánně. Zvěsti, že tomu tak prozatím úplně nebylo, se k nim samozřejmě donesly. V anglických novinách vyšel článek, který německé obyvatele Československa bránil a dokonce upozorňoval, že nacismus nebyl dosud poražen a je nutné ho hledat v osvobozených státech, například v Československu. Autor však doufal ve zlepšení: „*Jsem si jist, že brzy pomine*

⁶² RUDÉ PRÁVO. Praha, 1945, (73)

⁶³ BENEŠ, Edvard, OLIVOVÁ, Věra (ed.). *Odsun Němců z Československa a dokumenty*. s. 66

⁶⁴ Tamtéž, s. 68 - 69

⁶⁵ RUDÉ PRÁVO. Praha, 1945, (84)

tato silná citová reakce na utrpení, jež Češi zakoušeli po celých šest let německé okupace a že naleznou pravou cestu, aby vybudovali republiku, předurčenou k tomu, aby se stala opět vzorem svobodné demokracie, sociální spravedlnosti a rovnoprávnosti pro všechny své občany.“⁶⁶ Nebylo pro mě překvapením, že Rudé právo tento článek naprosto zesměšnilo a označilo jako míření proti rozhodnutí Postupimské konference a povzbuzování zbytků nacismu.

Od Postupimské dohody získal odsun Němců oficiální podklad. Na základě toho se začalo objevovat množství nařízení ministerstva vnitra upravujících realizaci odsunu formou transportů do jednotlivých okupačních zón. Ministerstvo vnitra ale výnosem ze 17. října 1945 č. B-300/927-Ref B) ještě upozorňuje na trvání platnosti nařízení o prozatímním zastavení odsunu podle usnesení postupimské konference, spojenecká místa nepřijímají odesílané transporty, a proto vznikají zbytečné stravovací a dopravní potíže při jejich vracení. Národní výbory se mají zdržet provádění odsunu do odvolání, dokud nebudou vydány pokyny k zahájení soustavného transferu.

Den nato (18. října) ale ministerstvo vnitra sděluje všem místním národním výborům přípisem (č. B-300/951/45-Ref B), že nemá nic proti dobrovolnému odchodu Němců z území Československé republiky v případě, že budou splněny následující podmínky:

- příslušný národní výbor nebo úřad národní bezpečnosti jim vydá potvrzení, že se ničím neprovinili proti zájmům státu nebo lidu
- prokážou, že spojenecké orgány v místě, kam chtějí odejít, nečiní námitek proti jejich příchodu
- odnesou si s sebou zavazadlo do 30 kg včetně potravin na 7 dní
- nesmí si odnést předměty, které upravuje výše zmíněná vyhláška ministerstva financí (cenné papíry, drahé kovy, apod.), dále hotové peníze kromě marek, vkladní knížky, cenné koberce a kožešiny, a další vyjmenované předměty.

Před odchodem byli Němci podrobena prohlídce, zda splňují podmínky a neodváží nic zakázaného. Náklady na odchod si samozřejmě hradili sami.

⁶⁶ RUDÉ PRÁVO. Praha, 1945, (120)

Ústřední směrnicí pro provádění odsunu byla směrnice ministerstva vnitra (z 31. prosince 1945 č.j. B-300/1990) k provádění soustavného odsunu (transferu) Němců z území Československé republiky (viz Příloha č. 4). Kromě určení orgánů, které mají odsun provádět, také zakotvuje, že odsun má být prováděn způsobem spořádaným a lidským. Osoby, jež jsou určeny k odsunu, mají dle této směrnice být soustředěny do sběrných středisek. V těchto střediscích má být vždy soustředěn dostatečný počet osob určených k odsunu, nemají zde být však zadržovány déle, než je nezbytně nutné. Základní odsuvnou jednotkou je rodina. Odsunu podléhaly i duchovní osoby německé národnosti (kněží). V této směrnici je také oficiálně stanoveno, že Němci si s sebou k odsunu mohou vzít zavazadlo nepřesahující 30 kg včetně potravin nepodléhajících zkáze na 7 dní. Je nepřípustno mít s sebou cenné hotové peníze (kromě říšských marek v hodnotě 1000 marek na rodinu), vkladní knížky, cenné hodinky, fotoaparáty, rozhlasové přístroje a psací stroje, cenné koberce a kožešiny. Každá osoba má být řádně oblečena, obuta, mít příkrývku, misku a příbor, osobní doklady. Vzhledem k tomu, že ve směrnici je ale též stanoveno, že má být váha zavazadel posuzována blahovolně a s ohledem na dopravní možnosti, je možno najít i odlišná nařízení, jako např. ze dne 25. ledna 1946 Okresního národního výboru v Duchcově⁶⁷, které stanovuje možnost vzít si zavazadlo ve váze nejméně 50 kg, pokud dopravní prostředky dovolí, a 1000 říšských marek na každou osobu.⁶⁸

Transporty Němců byly realizovány především prostřednictvím nákladních aut a vlaků. Vlakové transporty byly složeny zejména z otevřených nákladních vozů. V některých případech, kde to bylo možné, se využívala také lodní doprava. Nezřídka docházelo také k „transportům“ pěším, samozřejmě pod dohledem.

15. února 1946 bylo národním výborům zasláno vládní usnesení o vystěhování Němců – antifašistů do ruského a amerického pásma.⁶⁹

Velmi důležitou směrnicí ministerstva vnitra, byla směrnice o úlevách pro některé osoby německé národnosti (z 14. května 1946 č. B-300/3825-46). Pro Mostecko byla tato směrnice velmi významná, vzhledem k výskytu různých

⁶⁷ Okres Duchcov dnes již neexistuje. Jeho území je nyní rozděleno mezi okresy Most a Teplice.

⁶⁸ Státní okresní archiv Most, MěNV Fláje, č. fondu 524, inv.č. 52, ev.j. 4, Oběžníky, směrnice (ukázka – výběr)

⁶⁹ Státní okresní archiv Most, MěNV Litvínov, inv.č. 561, ev.j. 70, Směrnice a oběžníky pro odsun Němců

průmyslových odvětví v okrese se vztahovala na mnoho jeho obyvatel. Zahrnovaly se sem následující osoby:

- a) nepostradatelní a nenahraditelní zaměstnanci v hornictví, zaměstnanci zvláště kvalifikovaní, odborníci a specialisté, zaměstnaní v průmyslu (Ústřední doly Komořany např. evidovaly 3 296 nepostradatelných pracovních sil německé národnosti, z nichž jen 217 bylo anti-fašistů)⁷⁰
- b) jejich děti, manželky, případně rodiče, pokud nejsou schopni se sami o sebe postarat
- c) nerozvedení a neovdovělí manželé ženy české nebo slovenské národnosti, která má československé státní občanství, pokud byl sňatek uzavřen před 21. květnem 1938, dále děti této ženy (podotýká se, že manželka a děti Němce, pokud oba manželé byli před okupací československými občany, se nepovažují za Němce)

Žádná z vyjmenovaných osob se ale nesměla dopustit protistátních činů. Pro tyto osoby platilo, že pokud budou pracovat svědomitě, jsou vyňaty z odsunu, neplatí pro ně osobní omezení, dostanou stejné potravinové lístky jako Češi a Slováci, mohou používat dopravní prostředky a volně se pohybovat. Osoby v bodě c) dokonce ani nemusely nosit zevní označení.⁷¹

Celkem došlo k vysídlení přibližně tří milionů Němců, většiny z nich do Bavorska. Jednalo se především o nevinné lidi – většina pravých nacistických zločinců prchla ještě před koncem války.⁷² Ze severočeského pohraničí, které představuje 19% původních Sudet, bylo odsunuto asi 1 200 000 německých obyvatel.⁷³

⁷⁰ KORNALÍKOVÁ, Lenka. *Odsun německého obyvatelstva z okresu Most v letech 1945 - 1947*. Liberec, 1995. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci. s. 23

⁷¹ Státní okresní archiv Most, MěNV Litvínov, inv.č. 561, ev.j.70, Směrnice a oběžníky pro odsun Němců

⁷² ZIMMERMANN, Hans Dieter. *Dějinné susedství Čechů a Němců*. s. 218 - 219

⁷³ GLASSHEIM, Eagle. *Etnické čistky, komunismus a devastace životního prostředí: Vytvoření nové identity severočeského pohraničí (1945-1989)*. *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2005, **XII**(3-4). ISSN 1210-7050. s. 433

3. PRŮBĚH ODSUNU NA ÚZEMÍ MOSTECKA

Podle záznamů v kronice města Mostu zpráva o pádu Berlína, „doupěte nacismu“ a Hitlerově sebevraždě drtivě dopadla na mostecké Němce, zato česká srdce se radovala. Od začátku května městem proudily davy uprchlíků z východního Německa a oddíly ustupující armády. Už od 7. května bylo slyšet od Krušných hor dunění děl. Den nato nastal údajně mezi německým obyvatelstvem zmatek a mnozí z nich sbalili to nejnnutnější a prchali, ve městě zůstalo mnoho opuštěných obchodů naplněných zbožím. Vojáci měli takový strach z Rusů, že i ranění v lazaretech doslova „vykulhali“ z města. Rudá armáda se dostala do města brzy odpoledne 8. května 1945. „*V této chvíli jakoby kouzlem vzlétly na stožáry československé a rudé prapory. Do jarního vzduchu se slévá bouřlivé volání: Ať žije Rudá armáda! Ať žije Sovětský svaz! Ať žije Stalin! Muži i ženy objímají své osvoboditele, děti jim nosí májové květy...*“.⁷⁴ Je třeba zmínit, že mostecká kronika byla dopsána až v 60. letech 20. století, což se týká především let poválečných. Některé záznamy mohou být tedy sepsány tendenčně a bohužel to popisu událostí této doby může ubírat na objektivitě.

Zde bych chtěla také říci, že vděčnost všeho lidu za osvobození Rudou armádou je pochopitelná, ale pokud by náhodou lid chtěl zapomenout, jak je vděčný, neustále se mu to připomínalo. Specialistou v tomto oboru bylo Rudé právo, noviny Komunistické strany Československa, které velmi hojně publikovalo všemožné oslavné básně a připomínky: „*...bez sebe radostí pláču, směju se, voláme všichni, bez sebe radostí, my i já: Da zdravstvujet Krasnaja armija!*“ nebo „*...němečtí okupanti by nám byli učinili z celé Prahy a snad z celého Československa jedině veliké Lidice, nebýti velkého válečného umění Rudé armády, nebýti Sovětského svazu a maršála Stalina...*“.⁷⁵

Vzhledem k umístění těžkého průmyslu v regionu se na Mostecku vyskytovalo několik zajateckých nacistických táborů, kde podle údajů v kronice bylo soustředěno asi 40 000 vězňů. Žili zde v nehygienických podmínkách a byli využíváni pro těžkou práci v šachtách a chemických závodech v Záluží. Tyto Tábory byly samozřejmě osvobozeny společně s městem, vyhladovělí a zbědovaní

⁷⁴ Státní okresní archiv Most, MěNV Most, inv.č. 364, ev.j. kn 364, Kronika, 1945

⁷⁵ RUDÉ PRÁVO. Praha, 1945, (104)

vězni pak plenili v domech i obchodech. Rudá armáda údajně neměla čas ve městě udržovat pořádek, protože spěchala na pomoc do Prahy.⁷⁶

Správní okres Most se skládal ze tří částí, tzv. soudních okresů, Mostu, Litvínova a Hory svaté Kateřiny, s rozlohou 238 km². Počet obyvatel se nedá určit přesně v důsledku válečných ztrát, migrace a vůbec poválečných zmatků, ale pohyboval se okolo 90 tisíc, z toho přibližně dvě třetiny obyvatel byly německé, což dokumentují kromě záznamů v mostecké kronice údaje okresního národního výboru o Němcům vydaných potravinových lístcích, které 8. září 1945 vykazují počet 53 661.⁷⁷ Čeští obyvatelé okresu Most ale žili nejčastěji na venkově, protože přímo v Mostě bydlely jen necelé 3 tisíce Čechů. Město Most i jeho širší obvod byly už koncem války velmi zpustošeny. Kronika uvádí, že během posledního roku (květen 1944 – květen 1945) na něj bylo podniknuto celkem 17 náletů, které zasáhly 1507 budov, 23 bylo dokonce úplně zničeno.⁷⁸

Ideologická zabarvenost je patrná i v kronice města Litvínova, která byla také napsána až v šedesátých letech. Litvínov byl stejně jako Most osvobozen 8. května. Vojáci Rudé armády shazovali z tanků cigarety, potraviny i pití. Kronikář uvádí, že i někteří Němci, a nejen ti pokrokoví, též vítali Rudou armádu a přijímali dary. Vyvěšovaly se vlajky, červenobílé prapory, československé vlajky a také rudé prapory (ze kterých byly předtím odpárány hákové kříže), později musel být na červenobílé prapory všit modrý klín. Nejprve byli němečtí obyvatelé nuceni též vyvěšovat prapory v československých barvách, později bylo naopak vydáno nařízení, které jim to zakazovalo a museli vyvěšovat vlajky bílé a německá okna označovat bíle.⁷⁹

V litvínovské kronice je též zmínka o „označování“ osob. K datu 21. května je uvedeno, že Němci musejí nosit na levé paži bílé pásky, němečtí lékaři bílé pásky s červeným křížem, zaměstnanci obecního úřadu s patřičným nápisem, zaměstnanci „hydráku“ (chemická továrna v Záluží) pásku modrou s patřičným nápisem. Češi a komunisté mají zpočátku nosit stuhy bílo-červené, bílo-červeno-

⁷⁶ Státní okresní archiv Most, MěNV Most, inv.č. 364, ev.j. kn 364, Kronika, 1945

⁷⁷ KORNALÍKOVÁ, Lenka. *Odsun německého obyvatelstva z okresu Most v letech 1945 - 1947*. s. 28

⁷⁸ Státní okresní archiv Most, MěNV Most, inv.č. 364, ev.j. kn 364, Kronika, 1945

⁷⁹ Státní okresní archiv Most, MěNV Litvínov, inv.č. 182, ev.j. 182, Kronika, 1945

modré nebo rudé. Dále je zde uvedeno, že se Němci nesmějí po 20. hodině zdržovat na ulicích nebo ve veřejných místnostech.⁸⁰

27. května 1945 je komentován způsob, jakým se provádí zabavování předmětů některými „činiteli“. Je zde citována stvrzenka na fotoaparát, který byl zabaven revoluční gardou s komentářem, že tito zachránci a ochránci jezdí s plnými pytli zabavených věcí do vnitrozemí a prodávají je pro vlastní prospěch.⁸¹

28. května vydává litvínovský národní výbor vyhlášku o odstranění všech německých nápisů pod pokutou 10.000 RM, případně trestem odnětí svobody. V této vyhlášce je zmínka též o nošení bílých pásek a zákazu vycházení po 20. hodině. Dále mají národnímu výboru být hlášeny všechny české dívky a ženy, které měly v době okupace styky s německými vojáky či nacisty. Vyhláška také vyzývá naposledy všechny Němce, aby odevzdaly zbraně a náboje, motorová vozidla včetně jejich částí, rádiové přístroje. Němečtí muži a ženy ve věku 13 až 65 let se mají hlásit u místních pracovních úřadů.⁸²

9. června vydal Národní výbor v Mostě vyhlášku, která nařizuje všem německým zemědělcům vydat veškeré zásoby chlebového obilí a veškerých poživatin. Kdo by této vyhlášky neuposlechl, měl být dodán do koncentračního tábora.⁸³

25. července 1945 vydalo Posádkové velitelství v Horním Litvínově nařízení pro obyvatele německé národnosti. Všichni měli odevzdat přednostovi domácnosti všechny cenné předměty, vkladní knížky, pojistky, cenné papíry, cizí valuty atd. Každý člen domácnosti si měl připravit ihned zavazadlo s nejn nutnějšími věcmi pro osobní potřebu, toto zavazadlo nemělo přesahovat 30 kg a musel ho dotyčný sám unést. Sbaleno mělo být šatstvo, prádlo, pokrývky, obuv, miska a příbor a zásoba potravin na 7 dní. Každý měl mít u sebe osobní doklady a potravinové lístky. Jednalo se o přípravu na evakuaci německých obyvatel. Kronika zde zmiňuje, že se konečně Němcům splní jejich přání návratu do říše, po kterém tolik toužili, přesto se mnozí všemožně snažili, aby mohli

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Tamtéž

⁸² Tamtéž

⁸³ Tamtéž

zůstat v té nenáviděné „Čechci“.⁸⁴ Zda bylo alespoň toto minimum, které si mohli Němci s sebou do Německa odnést, dodržováno, není v prozkoumaných archivních materiálech zachováno. Hubert Sigmund však ve svých pamětech píše: „*Německé obyvatelstvo bylo vyzváno, aby s třicetikilogramovým zavazadlem opustilo své byty a neprodleně nastoupilo do nákladních aut, která je potom odvážela k německé hranici. [...] Jak mi o desítky let později potvrdili čeští přátelé, mnohým bylo ještě i těch 30 kg sebráno.*“⁸⁵

V případě, že byla německá rodina do odsunu zařazena, musela se dostavit stanoveného dne a ve stanovenou hodinu na určené shromaždiště, které jim bylo přiděleno ve výměru nebo nařízení pro odsun (viz Příloha č. 7). Při odchodu z bytu měla uzamknout všechny vchody do místností jí obývaných a přelepit klíční otvory papírovou páskou, aby dveře nemohly být bez porušení pásky otevřeny. Klíče od bytu pak odevzdaly přímo na shromaždišti. Noví přistěhovalci, ať už Češi nebo Slováci, se pak nahlásili příslušnému národnímu výboru a byly jim některé klíče přiděleny. Byty, případně domy byly obvykle kompletně zařízené, zůstal v nich veškerý nábytek, většina běžného vybavení, tak, jak je tam Němci zanechali. I můj dědeček se jako malé dítě v roce 1945 přistěhoval do Mostu se svými rodiči z Prahy. K bydlení jim byl přidělen byt ve vilovém domě v dnešní mostecké čtvrti Zahražany, která stojí dodnes, protože zbourána nebyla (viz Příloha č. 5). Němci, jimž vila patřila, ale ještě odsunuti nebyli, proto se museli přesunout do sklepního bytu, který býval určen pro služebnictvo, kde bydleli až do svého odchodu. Ve dvou bytech nad nimi bydlely dvě české rodiny. Můj dědeček si dokonce vzpomíná, jak si na zahradě hrál s její dcerkou, Němkou přibližně stejného věku. Němci, kteří konfiskací přišli o vlastní majetek, ale do odsunu ještě nebyli zařazeni a nemovitost stále užívali, měli povinnost za to platit státu nájemné. Dne 5. září 1946 národní výbor v Mostě na placení nájemného z konfiskovaného majetku upozorňoval místní národní výbory, protože se to pravděpodobně příliš nedodržovalo a stát tak přicházel o peníze.

V archivních materiálech je velmi málo oficiálních informací z období divokého odsunu, tato fáze není mnoho dokumentována. V kronice města Litvínova ale můžeme najít zmínku o 39 sebevraždách Němců z roku 1945, z toho 5 v táboře č. 28 v Záluží. Stejně tak se zmiňuje o „pomstě Čechů na Němcích“,

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ SIGMUND, Hubert. *Dům ve Stecherově ulici: vzpomínky na dětství v Sudetech v letech 1938-1948*, s. 108

kdy byly nalezeny zastřelené, případně probodnuté osoby, kronika zaznamenává 5 osob. U některých je zřejmé, že se jednalo o pomstu (přímo uvedeno, že byli zastřeleni za své chování za okupace), u některých není zřejmé, zda si smrt přivodili sami nebo ji zavinił někdo jiný (był nalezen probodnut). Dle záznamů v kronice většina Němců volila smrt oběšením.⁸⁶ Ve jmenných seznamech německých obyvatel Dolního Litvínova je uvedeno 10 jmen v rubrice „Sebevraždy v revolučních dnech květnových“, 1 osoba pak spáchala sebevraždu v táboře č. 28.⁸⁷ Jak už bylo zmíněno výše, vzhledem k nedostatku informací nelze s určitostí říci, kdy se jednalo o sebevraždu a kdy jim k tomu někdo pomohl, pravděpodobně se také nejedná o konečné a ucelené údaje.

Hubert Sigmund zažil divoký odsun v Mostě na vlastní kůži a ve svých pamětech z dětství v Sudetech popisuje hrůzné zážitky z nuceného odchodu do jednoho z táborů pro Němce v Mostě: *„Brzy ráno 1. června 1945 jsme byli probuzeni ze spánku prudkými ranami na domovní dveře. Když jsem vyhlédl z okna, které bylo právě nad domovním vchodem, díval jsem se přímo do hlavně pušky, kterou na mě mířil jeden rudý gardista.⁸⁸ [...] Položil mi už tak často slýchanou otázku: ‚Německy, nebo česky?‘ Když jsem řekl ‚německy‘, odstrčil mě stranou a vtrhl s vytaženou pistolí do ložnice k posteli mé matky. Nařídil jí, pistolí nasazenou na její hrud', aby byla do pěti minut i s dětmi dole na chodbě. [...] Oblékli jsme si své nejlepší věci, matka vzala s sebou trochu chleba a hotovou jíšku v pytlíku a pak jsme se odebrali na ulici, kde už se také shromažďovali naši ostatní němečtí sousedé. [...] Náš průvod, ženy a děti [...] nakonec byl odveden na faru do mostecké Komendy. Muže dohnali do lágru ve Střimicích, kde byli zcela bezbranní vydáni počínání rudých gardistů. [...] Spali jsme přímo na kamenné dlažbě na velké chodbě před vstupem do farářova bytu. Matka mě stále posílala dovnitř, udělat z donesené jíšky polévku pro sestřičku. [...] Když nastala noc, vzala si matka na hlavu mou čepici a oblékla si můj kabát. Já si zas uvázal její šátek, protože jsme měli strach, že přijdou Rusové. A oni přišli a chtěli k německým ženám. Na tomto místě bych chtěl poděkovat katolickému faráři, který svým osobním nasazením a odvahou zabránil nejhoršímu. [...] Když jsme došli ke vratům sklárny, nechali nás nejdříve dlouho stát. [...] Už byla noc, když jsme si směli najít místo na přespání ve slámě, kde jsme vyčerpáním a hladem*

⁸⁶ Státní okresní archiv Most, MěNV Litvínov, inv.č. 182, ev.j. 182, Kronika, 1945

⁸⁷ Státní okresní archiv Most, MNV Dolní Litvínov, č. fondu 542, inv.č. 5, ev.j. 5, Odsunutí Němci

⁸⁸ Pozn. autora: Jedná se o členy Revolučních gard, které jsou zmíněny výše.

hned usnuli. Příští ráno, když jsme se vzbudili, přikázala nám matka ihned to místo opustit. Jak jsme totiž ráno zjistili, spali jsme celou noc na mrtvolách, které ležely pod námi a byly zakryté jen slámou. Pak začalo pro nás, to znamená pro mne, shánění něčeho k snědku. Byla tu sice bouda s kuchyní, ve které se vydávala páchnoucí vodová polévka s knäckebrotem, ale museli jste vystát dlouhou frontu. [...] Pozdě odpoledne jsem přece jen získal malou miskou polévky a trochu chleba a odnesl to matce. Moje malá sestřička dostala polévku, my jsme si rozdělili chleba. Nevím, jak dlouho jsme takto živořili, ale boj o přežití pro nás byl den ze dne těžší. Báł jsem se už chodit na záchod, protože mě strašně páčil konečník a stejně ze mě šla jen voda. [...] Byli tam dva muži v černých oblecích, kteří hledali pracovní síly pro svůj podnik. Matka s jedním z nich vyjednávala a on pak přikývl směrem k nám. Dětský kočárek jsme vzali do středu kolony tak, aby ho hlídka nezpozorovala. Tak jsme opustili lágr ve sklárně... [...] Dva dny nato zemřela moje sestřička Anita na následky pobytu v lágru. Je nutné říct, že nám v lágru vyhladověla. Pro matku nastalo složité obstarávání rakve. Když ji konečně sehnala, objevil se další problém s pohřbem. Pan Jícha, nový majitel pohřebního ústavu v Mostě, jí řekl, že pro Němce žádné hroby nejsou. [...] ...moje malá sestra byla pohřbena do hrobu k tetě Anně a strýci Hubertovi.^{89 90}

Vzhledem k tomu, že ministerstvo vnitra každou chvíli vyžadovalo seznamy německých obyvatel, je v archivních materiálech všech místních národních výborů k nalezení mnoho seznamů Němců. Bohužel převážná většina z nich není kompletní a obvykle také není datována, spousta z nich je dokonce psána ručně. Dle vzoru pro tyto seznamy (viz Příloha č. 9) se v nich obvykle uvádělo jméno a příjmení, rok narození, poměr rodiny a zaměstnání, bydliště, příslušná kategorie (1-9) dle nařízení ministerstva vnitra z 28. července 1945 č.j. B300/116 a poznámka, kam se obvykle uváděly informace o smíšených manželstvích, případně rakouských státních příslušnících apod.

⁸⁹ Pozn. autora: Ti spáchali sebevraždu v době, kdy se Hubert se sourozenci a matkou dostal do lágru.

⁹⁰ SIGMUND, Hubert. *Dům ve Stecherově ulici: vzpomínky na dětství v Sudetech v letech 1938-1948*. s. 100 - 107

V dobových zápisech pléna ONV Most je uvedeno, že během divokého odsunu v době revoluční odešlo „na černo“ asi 10 tisíc Němců z mosteckého okresu. Co je ale tím „na černo“ myšleno konkrétně, uvedeno není.⁹¹

V archivních fondech, zvláště pak ve fondu městského národního výboru ve Flájích, se dochovala spousta potvrzení pro německé obyvatele. Obvykle se jedná o potvrzení nejrůznějších zemědělských, průmyslových i jiných podniků, že dotyčný Němec je považován za specialistu a je svou prací prospěšný i místnímu obyvatelstvu, potvrzení, že dotyčný je veden jako politický vězeň, případně že se za okupace choval loajálně. Je možné narazit i na žádosti o dočasné vynětí z odsunu např. z důvodu svědectví v trestní věci. Ne vždy ale bylo žádostem o vynětí z odsunu vyhověno, mnohdy byly žádosti zamítnuty např. z důvodu členství těchto osob v SdP nebo NSDAP (viz Příloha č. 8). Vyskytovaly se ale i případy falešných nebo nepravdivých potvrzení. Například ukázkovému nacistovi, který terorizoval své sousedy a válčil za Německo, potvrdili jeho noví, až pováleční, známí, že se choval během okupace jako řádný občan a vystupoval vždy česky.⁹² V tomto případě se na podvod přišlo, tuším ale, že podobných „šikovných“ obyvatel Československa bylo jistě mnoho.

Ve sbírce směrnic a nařízení národního výboru města Litvínova se opakovaně objevují zprávy Okresního národního výboru v Mostě, které upozorňují, že ministerstvu vnitřních věcí docházejí informace o nepřístojnostech při odsunu. Zpráva z 2. října 1945 mluví o obírání zajišťovaných osob o cennosti a šperky, po návratu ze zajištění je byt těchto osob vykraden. Ministerstvo vnitřních věcí upozorňuje, že podobné činy jsou zločinem a budou přísně trestány. Bezpečnostní složky nemají toto trpět a proti neukázněným živilům zakročit. Zpráva z 10. října 1945 upozorňuje, že nejsou dodržovány pokyny ministerstva vnitřních věcí ve smyslu dekretu prezidenta republiky při vyhošťování Němců. Dochází k vyhošťování antifašistů, zatímco nepřátelští Němci zde zůstávají, osobám, které měly již dávno být zajištěny jako členové SS nebo SA, je povolován dobrovolný odchod za hranice. Je zde znovu apelováno na dodržování předpisů.

Ve zprávě z 6. prosince 1945 národní výbor v Mostě upozorňuje na zacházení s osobami židovského původu, opět nejsou dodržovány předpisy. Činí

⁹¹ KORNALÍKOVÁ, Lenka. *Odsun německého obyvatelstva z okresu Most v letech 1945 - 1947*. s. 28

⁹² RUDÉ PRÁVO. Praha, 1945, (109)

tak na základě oběžníku Ministerstva vnitra (z 29. listopadu č. Z/I-38222/1945-5-4), který zdůrazňuje, že osoby židovského původu německé národnosti nesmí být nuceny nosit bílé pásky a podrobovány dalším opatřením proti Němcům. 10. září 1946 ministerstvo vnitra svým výnosem (č.j. B-300/10690-Ref. B) znovu připomíná a apeluje na zákaz zařazování Němců židovského původu do odsunu.

16. března 1946 je opětovně sděleno národním výborům, že se neřídí pravidly pro odsun. Výnos ministerstva vnitra (z 11. března 1946 č.j. B-300/1675) vytýká nedostatečnou vybavenost odsunovaných Němců. Ze zavazadel jsou jim odebírány nové a zachovalé svršky, šatstvo a prádlo, ponechávají se jim jen staré a rozbité. Americké přijímací orgány na toto upozorňují již opakovaně a žádají nápravu. Dále je zde zmíněno, že veřejné orgány, které jsou pověřeny odbavováním transportů, zneužívají svých funkcí a přivlastňují si německý majetek.

Na území Mostecka fungovalo mnoho průmyslových odvětví. Nejvýznamnější byla samozřejmě těžba uhlí, ale podstatné byly i chemické závody v Záluží a další drobnější průmyslové továrny. Z důvodu postupného odsunu Němců tak v těchto provozech vznikala už od konce války nedostatek zaměstnanců, protože Němci byli odsunováni rychleji, než se sem stěhovali noví obyvatelé. Protože především těžba uhlí měla pro státní ekonomiku velký význam, byly sem na práci v dolech posílány dobrovolné brigády.⁹³ Mezi německými obyvateli byli ale také nepostradatelní zaměstnanci nebo specialisté, jejichž zaměstnavatelé mohli požádat, aby tito byli prozatím z odsunu vyřazeni, dokud se za ně nesežene náhrada (viz Příloha č. 10) Mnoho z nich tu díky tomu nakonec zůstalo natrvalo.

Už v červenci 1946 ministerstvo vnitra opětovně muselo upozorňovat na nedodržování směrnic (č. B-2536-8/7-46-II/2), zde konkrétně směrnice o úlevách pro některé osoby německé národnosti a o vystěhování Němců – antifašistů. MV zde zmiňuje odnímání bytů, svršků, hospodářského zvířectva, potravinových lístků, zařazování do odsunu, i když se jedná o osoby vyňaté z odsunu apod. Zmiňuje, že důvodem mnohdy není touha zbavit se odvěkého nepřítele, ale ziskovost a touha po obohacení se majetkem odsunutých.

⁹³ RUDÉ PRÁVO. Praha, 1945, (85)
RUDÉ PRÁVO. Praha, 1945, (96)

Nedodržování předpisů odsunu přicházelo pochopitelně i ze strany druhé, z té německé. 3. července 1946 byla předána z Mostu litvínovskému národnímu výboru zpráva o obcházení konfiskačních předpisů osobami německé národnosti. Konkrétně se zde uvádí podvodné jednání, jehož účelem je převést majetek „na oko“ na osoby, v jejichž rukou nepodléhá konfiskaci. Zmínku o podvodech jsem objevila i v Rudém právu už ze dne 30. května 1945: *„Dvě spořilovské občanky české národnosti Josefa Plutzová a Josefa Chabrová neuposlechly vyhlášky spořilovského Národního výboru, aby ohlásily ukrytý u nich německý majetek. Při domovní prohlídce byly u nich nalezeny tři velké kufry cenných věcí, které si v jejich domku uschovaly Němci. Za trest byly obě ženy ostříhány do hola a na spořilovském náměstí veřejně pranýřovány. Nyní jsou obě v zajišťovací vazbě.“*⁹⁴ Z výše uvedené zprávy je možno usuzovat, že pokud se i v této době našel někdo, kdo chtěl Němcům pomoci, musel mít pro strach uděláno.

Vnější označování Němců v podobě nošení bílých pásek na rukávu je zrušeno 3. ledna 1947 na základě výnosu ministerstva vnitra z 28. prosince 1946. Nadále již označování nemá žádný důvod.

První organizovaný odsun z mosteckého okresu byl proveden 31. března roku 1946. Celkem bylo uskutečněno 24 transportů, a to jak do ruské, tak americké okupační zóny, a také 3 transporty antifašistů, které mířily do americké okupační zóny.⁹⁵ Podle zpráv pléna měl být odsun uzavřen 31. října 1946 a celkový stav vysídlených činil 30 283 osob, přičemž zde mělo zůstat 3 260 osob německé národnosti, z nichž většina byli horníci, specialisté v průmyslu a jejich rodiny. V prosinci toho roku byl ale realizován ještě jeden odsun a počet odsunutých Němců z okresu se zvýšil o 1 200 osob. Rozhodně se ale nejedná o kompletní údaje, protože u některých odsunů úplně chyběla jejich dokumentace. Pohyb počtu obyvatel Mostu v průběhu odsunu ukazuje následující tabulka⁹⁶:

⁹⁴ RUDÉ PRÁVO. Praha, 1945, 30. května

⁹⁵ Státní okresní archiv Most; Hron, Chmelíček, Novák, Vokoun: Otázka Němců v okrese Most, 3. ročník VÚML, nedatováno

⁹⁶ Státní okresní archiv Most, MěNV Most, inv.č. 364, ev.j.364, Kronika, 1945

Tabulka č. 1

Stav k 1. 4. 1946				
	Češi	Slováci	Němci	Celkem
Most	16 256	-	8 242	24 498
Velký Most⁹⁷	25 343	1 153	10 486	36 982
Stav k 1. 11. 1946				
	Češi	Slováci	Němci	Celkem
Most	20 180	552	795	21 527
Velký Most	29 180	2 895	1 188	33 101

3.1. Střediska a tábory pro osoby německé národnosti

Tato střediska vznikala na území Československa prakticky ihned po osvobození především v oblastech, kde se nacházeli němečtí obyvatelé. Jako první se zde ocitli nacisté a jejich pomocníci, posléze sem ale byli soustředěni také obyčejní němečtí obyvatelé, nezřídka včetně žen a dětí, kterým žádná vina nebyla prokázána, a prakticky se o to ani nikdo nesnažil. Němci, kteří nebyli ihned odsunuti, byli využíváni na práci. O tom, co se dělo za zdmi těchto středisek se veřejně nevědělo, ať už mluvíme o násilí, nedostatečném stravování a lékařské péči nebo velmi těžké práci, to vše bylo důvodem poměrně velké úmrtnosti. Je ale třeba podotknout, že to nebylo ve všech střediscích stejné a ne všude k tomuto docházelo.

Tato střediska plnila několik funkcí. Fungovala především jako vězení, a to pro bývalé členy SS, SA a předních funkcionářů NSDAP. Vězni byli využíváni samozřejmě na práci a nepobývali tu s nimi jejich rodiny. Pokud zde pobývali běžní němečtí obyvatelé, bylo to především za účelem jejich izolace od českého, příp. slovenského obyvatelstva. Obě tyto skupiny byly primárně využívány jako pracovní síla, nutno podotknout, že jako velmi levná pracovní síla, a to v zemědělství i průmyslu. Dalším z důvodů, proč sem Němce přesunout, byla potřeba uvolnění jejich bytu pro novousedlíky.

⁹⁷ Velký Most zahrnoval kromě Mostu ještě Kopisty, Rudolice, Souš a Střimice.

Na území Mostecka fungovalo až 25 táborů pro německé obyvatelstvo. Jednalo se především o tři druhy táborů (středisek):

a) Internační

Pobyt v těchto střediscích byl obvykle dlouhodobý, nacházeli se zde němečtí obyvatelé, podezřelí z kolaborace či zrady a státně nespolehlivé osoby.

b) Sběrná

Sloužila pro osoby určené k odsunu, veskrze se jednalo o civilní obyvatelstvo a pobývalo zde pouze krátkodobě.

c) Pracovní

Nacházely se v bezprostřední blízkosti průmyslových budov a továren. Pobývaly zde osoby, na které se vztahoval dekret č. 71/1945 Sb., o pracovní povinnosti osob, které pozbyly československého státního občanství. Často zde byli umístováni tzv. nepostradatelní a nenahraditelní zaměstnanci, také odborníci a specialisté, obvykle i s rodinami. Tato střediska je měla ochraňovat před odsunem.

V následujícím přehledu uvádím střediska na území Mostecka (spadající pod Okresní národní výbor v Mostě)⁹⁸:

⁹⁸ KORNALÍKOVÁ, Lenka. *Odsun německého obyvatelstva z okresu Most v letech 1945 - 1947.*

Tabulka č. 2

DRUH TÁBORA	ČÍSLO	MÍSTO	KAPACITA
Internační (9)	2	Třebošice (později pod Resslerm)	442
	3	Střimice (SHD)	700
	14	Dolní Jiřetín (Důl Centrum)	337
	17 a 18	Záluží	2000
	27	Záluží	4600
	28 a	Dolní Litvínov	8000
	38 a, b	Most (Důl Kolumbus)	360 + 1080
	46	Souš (rodinný)	600
	51	Dolní Jiřetín	1200
Pracovní (11)	1	Dolní Jiřetín (Důl Centrum)	700
	4	Vtelno – Skyřice (+ zajatecký)	250
	6	Dolní Litvínov (SHD)	800
	7	Komořany	neuveďeno
	8	Dolní Litvínov	80
	23	Dolní Litvínov (SHD)	1100
	24	Horní Jiřetín (SHD)	a 918 b 972
	30	Lom u Mostu	320
	33	Růžodol (Stalin. závody)	3000
	36	Lom u Mostu	102
	43	Dolní Jiřetín (Důl Quido)	1540
Sběrný (4)	22	Dolní Jiřetín (Stalin. závody)	2950
	25	Dolní Jiřetín (Stalin. závody)	1870
	28 b	Horní Litvínov	neuveďeno
	35	Souš	2200

4. NÁSLEDKY ODSUNU V DALŠÍM VÝVOJI STÁTU

Je zřejmé, že když se republika čítající cca 10 a půl milionu obyvatel zbaví skoro třetiny z nich, zanechá to po sobě nikoli nepatrné stopy. Pokud chceme najít alespoň nějaké pozitivum na této temné kapitole českých dějin, mohli bychom za něj považovat definitivní vyřešení z historického hlediska konfliktního soužití Čechů a Němců na území jednoho státu. Tím ovšem klady končí. Mnichovská dohoda a následující okupace nacistickým Německem znamenaly v podstatě odstranění právní jistoty ve státě, a odsun, který zbavil Němce občanství, majetku a vyhostil je ze země, k obnovení právní jistoty v žádném případě nepřispěl. Dalším negativním důsledkem je porušení mravních hodnot v celé společnosti, ve stínu kolektivní viny se bez studu a veřejně tolerovalo bezpráví, násilí a pomsta. Československo ztratilo nezanedbatelnou část pracovní síly, což mělo samozřejmě dopad na státní ekonomiku. Třímilionový úbytek obyvatel se podařilo vyrovnat až po třiceti letech.⁹⁹

4.1. Následky odsunu na území Mostecka

„Při překročení státní hranice člověka zarazí do očí bijící rozdíl mezi oběma zeměmi: Německo je zářivě čisté a barevné, zatímco Česká republika je šedá a ponurá...[...] Následky ztráty (v souladu s vládním rozhodnutím) více než 90 % místních obyvatel spolu s působením komunistického režimu se zde projeví velmi zřetelně.“¹⁰⁰ Není možné říct, co konkrétně mělo vliv a jak velký na podobu dnešního mosteckého regionu, protože zde působilo několik faktorů najednou. Mnozí dnes ale zastávají názor, že k devastaci severních Čech (opuštěné a chátrající vesnice, uhelné doly, smog), k níž došlo během 2. poloviny 20. století, významně přispělo právě vyhnání sudetských Němců z tohoto území. Na území, kde prakticky během dvou let zmizelo 90% původních obyvatel, se stěhovali Češi a Slováci, kteří postrádali „zakořenění“ a vztah k této krajině, z čehož pramenila nedbalost a pasivita k životnímu prostředí.

⁹⁹ Statistika Českého statistického úřadu dostupné na webové stránce ČSÚ:

<https://www.czso.cz/csu/czso/domov>

¹⁰⁰ GLASSHEIM, Eagle. Etnické čistky, komunismus a devastace životního prostředí: Vytvoření nové identity severočeského pohraničí (1945-1989). s. 433

Domnívám se, že Mostu a jeho okolí asi po celou dobu scházela jeho šťastná hvězda. Pokud bylo město již předtím postiženo odsunem většiny původních obyvatel, jeho zkázu završilo všechno to uhlí, které pod ním v obrovském množství leželo mělko pod povrchem a vyzývalo k vytěžení. V našem městě jsou prakticky všechny budovy nové. I když jsem starý Most v jeho původní kráse viděla jen na fotografiích, jeho majestátní budovy se svým historickým kouzlem mi zde velmi schází.

ZÁVĚR

„Minulost se mění podle přítomnosti. Změní-li se přítomnost, změní se i náš názor na minulost.“

Bohuslav Martinů

Ve své diplomové práci jsem se nejprve pokusila shrnout historické události a nejdůležitější milníky, které měly na pozdější události nejzásadnější vliv, aby bylo možné vycházet z dějinného základu. K otázce Čechů a Němců před samotným odsunem je dostupné takové množství literatury, že by tato otázka vydala na samostatnou diplomovou práci, proto jsem se snažila postihnout opravdu jen to nejnutnější a nejpodstatnější pro potřeby této práce.

Otázkou samotného odsunu jsem se nejprve zabývala všeobecně, v celostátním měřítku, soustředila jsem se na postoje prezidenta Beneše, který hrál klíčovou roli, a samozřejmě i postoje dalších členů exilové vlády a později Prozatímního národního shromáždění, poněvadž tyto osoby utvářely právní rámec pro odsun a jeho realizaci.

Podstatou mé práce ale mělo být především mostecké území. Nejzákladnějším pramenem pro tuto problematiku byl materiál uložený v Státním okresním archivu v Mostě. Jak jsem již předesílala v úvodu, narazila jsem zde na závažný problém, neboť jsou nejobsáhlejší fondy v inventarizaci a tím pádem nepřístupné. Kromě toho zbylý materiál, který jsem pro účely své práce mohla využít, je útržkovitý, neucelený a převážně nenavazuje časově. Některý fondy byly velmi obsáhlé, jiné naopak neobsahovaly téměř nic k danému tématu. V archivních fondech, od kterých bych z hlediska přínosnosti informací neočekávala příliš mnoho, jsem mnohdy našla cenné informace, a u některých obsáhlých jsem záhy zjistila, že se jedná pouze o roztříštěné jmenné seznamy bez data, tedy nepoužitelné, apod.

Krátké shrnutí dosažených poznatků je tedy následující:

Správní okres Most se skládal ze tří částí, tzv. soudních okresů, Mostu, Litvínova a Hory svaté Kateřiny, s rozlohou 238 km². Počet obyvatel se

pohyboval okolo 90 tisíc, z toho přibližně dvě třetiny obyvatel byly německé. Město Most i jeho širší obvod byly po válce velmi zpustošeny.

V archivních materiálech je velmi málo informací z období divokého odsunu, tato fáze není téměř vůbec dokumentována. V kronikách je mnoho záznamů o sebevraždách Němců, doloženy žádnými oficiálními dokumenty ale nejsou. V zápisech pléna ONV Most je uvedeno, že během divokého odsunu odešlo „na černo“ z okresu Most asi 10 tisíc Němců. Na území mosteckého okresu se nacházelo 25 táborů a středisek pro Němce.

Organizované odsuny zde probíhaly především v roce 1946, podle dostupných informací jich bylo celkem 24 a 3 pro antifašisty. Odsun měl být uzavřen 31. října 1946 a celkový stav vysídlených činil 30 283 osob, přičemž zde mělo zůstat 3 260 osob německé národnosti. Další odsun byl realizován ale ještě v prosinci roku 1946 a počet odsunutých se zvýšil o 1 200. Rozhodně se ale nejedná o kompletní údaje, protože u některých odsunů úplně chyběla jejich dokumentace.

Konkrétní průběh odsunu je doplněn spoustou nařízeních a směrnic, které vydávalo ministerstvo vnitra k provádění odsunu, a který národní výbor v Mostě, jakožto okresní národní výbor předával dále do okresu. Těchto záznamů byl v archivu poměrně dostatek.

Co archivní materiály v Mostě ale vůbec neobsahovaly, byly soudní rozhodnutí. Zájem jsem měla především o dokumentaci z činnosti Mimořádného lidového soudu v Mostě, ale jistě by se nějaké informace daly vyčíst i z činnosti běžných soudů, bohužel, buď se nedochovaly vůbec, nebo jsou uloženy jinde.

Pokud mohu něco říci k průběhu odsunu z hlediska právního, domnívám se, že právní podklad pro provedení odsunu byl dostatečný. Stát vyvíjel v tomto směru bohatou legislativní činnost, národní výbory, alespoň na Mostecku, fungovaly dobře v jejich předávání všem ostatním národním výborům. Nedá se tedy říct, že by negativa, která s sebou provádění odsunu neslo, zavinila legislativní nedostatečnost státu. Ovšem pokud bylo něco nedostatečné, pak dohled nad dodržováním těchto nařízeních, směrnic, zákonů nebo dekretů, a především sankcionování nedodržování. Ministerstvo vnitra sice vytrvale upozorňovalo na toto porušování pokynů, ovšem nikde jsem nenašla ani zmínku o

tom, že by někdo byl skutečně potrestán. Jistě bylo v poválečné době třeba řešit mnohé jiné problémy, které stát v důsledku nacistické okupace a války jistě měl, na trestání nedodržování předpisů asi už nezbyvala kapacita a nakonec možná ani vůle. Je pravděpodobné, že nenávisť k německé menšině ve společnosti byla taková, že nikdo nechtěl vystupovat na veřejnosti jako ochránce „těch zlých“ Němců.

Po důkladném zvážení všeho, co nyní vím o problematice odsunu, mohu říci, že odsun Němců z Československa považuji za jednu z nejtragičtějších událostí v našich dějinách. Odsoudit 3 miliony lidí nikoli z důvodu jejich provinění, ale na základě jazyka, na základě kolektivní viny k vystěhování z rodné země, to ve 20. století už nemělo být možné, ale přesto se to stalo. Ne možná úplně doslova, ale přesto oko za oko. Možná, že likvidování Židů na základě rasového původu se nedá postavit naroveň plošnému vysídlení obyvatelstva na základě jazyka, pohoršovat by nás ale mělo úplně stejně. Diskriminaci z důvodu národnosti, jazyka, rasy, etnika, politického přesvědčení nebo vyznání bychom se měli navždy vyvarovat. Tato práva je třeba ochraňovat a je očividné, že právě v dnešní době bychom si to měli připomínat častěji.

Zpracování této práce mi přineslo rozhodně spoustu nových informací. Nikdy jsem se nezabývala takto dopodrobna jednou etapou v dějinách a myslím, že se mi podařilo proniknout v rámci možností dostatečně hluboko. Velmi zajímavé pro mě také bylo probírání se dějinami mého rodného města, i o jeho vlastní historii jsem si značně rozšířila povědomí.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Literatura:

AGSTNER, Rudolf. *Cizí konzuláty v Čechách, na Moravě a v Bratislavě 1869-1918: Die fremden Konsulate in Böhmen und Mähren sowie in Pressburg 1869-1918*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů pro Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2008, 104 s. ISBN 978-80-86506-70-8.

ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK (eds.). *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. 1. vyd. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2010. ISBN 978-80-86057-67-5.

BENEŠ, Edvard, OLIVOVÁ, Věra (ed.). *Odsun Němců z Československa a dokumenty*. 3., (zkrác.) vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2011. Knižnice Společnosti Edvarda Beneše. ISBN 978-80-86107-51-6.

BRANDES, Detlef. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2012, 428 s. Historické myšlení. ISBN 978-80-257-0605-3.

BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, 846 s. Historie (Academia). ISBN 80-200-1440-3.

BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1939-1946*. Vyd. 1. Překlad Petr Dvořáček. Praha: Academia, 2008. Historie (Academia). ISBN 978-80-200-1637-9.

KORNALÍKOVÁ, Lenka. *Odsun německého obyvatelstva z okresu Most v letech 1945 - 1947*. Liberec, 1995. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci.

KOSATÍK, Pavel. *České snění*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2010. ISBN 978-80-7215-393-0.

KUKLÍK, Jan. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-17-9.

KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekreta prezidenta republiky 1940-1945*. Vyd. 1. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-352-1.

LIŠKA, Vladimír. *Causa Edvard Beneš*. Vyd. 1. V Olomouci: Fontána, 2005. ISBN 80-7336-219-8.

SIGMUND, Hubert. *Dům ve Stecherově ulici: vzpomínky na dětství v Sudetech v letech 1938-1948*. V českém jazyce vyd. 1. Překlad Irena Wolfová. Praha: Prostor, 2006. Česká paměť. ISBN 80-7260-154-7.

TUČKOVÁ, Kateřina. *Vyhnání Gerty Schnirch*. Elektronické vydání. Brno: Host - vydavatelství, s.r.o., 2011. ISBN 978-80-7294-419-4.

ZIMMERMANN, Hans Dieter. *Dějinné sousedství Čechů a Němců*. 1. české vyd. Praha: Ústav T.G. Masaryka, 2012, 263 s. ISBN 978-80-86142-45-6. s. 189.

Prameny:

Státní okresní archiv Most; Hron, Chmelíček, Novák, Vokoun: Otázka Němců v okrese Most, 3. ročník VÚML, nedatováno

Státní okresní archiv Most, MěNV Fláje, č. fondu 524, inv.č. 52, ev.j. 4, Oběžníky, směrnice (ukázka – výběr)

Státní okresní archiv Most, MěNV Litvínov, inv.č. 561, ev.j.70, Směrnice a oběžníky pro odsun Němců

Státní okresní archiv Most, MěNV Most, inv.č. 364, ev.j. kn 364, Kronika, 1945

Státní okresní archiv Most, MNV Dolní Litvínov, č. fondu 542, inv.č. 5, ev.j. 5, Odsunutí Němci

Internetové zdroje a periodika:

ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.). Organizované divoké odsuny?: Úloha ústředních státních orgánů při provádění „evakuace“ německého obyvatelstva (květen až září 1945). *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2005, **XII**(3-4), 465-533. ISSN 1210-7050.

Benešovy dekrety. *Česká televize: Historie.cs* [online]. Praha, 2011 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1290689-benesovy-dekrety>

GLASSHEIM, Eagle. Etnické čistky, komunismus a devastace životního prostředí: Vytvoření nové identity severočeského pohraničí (1945-1989). *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2005, **XII**(3-4). ISSN 1210-7050.

RUDÉ PRÁVO. Praha, 1945.

SOVADINA, Jiří. Košický vládní program (5.4. 1945). *Moderní-Dějiny.cz* [online]. 2012 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/kosicky-vladni-program-5-4-1945/>

Spojenecká smlouva mezi Československem a Francií z 25. ledna 1924. *Vojenský historický ústav Praha* [online]. [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/spojenecka-smlouva-mezi-ceskoslovenskem-a-francii-z-25-ledna-1924/>

SUMMARY

I have chosen the topic „Legal Aspects of Sudetenland Germans Expulsion in the territory of Most Region“, because it’s still necessary to talk about the expulsion of Germans and to remind it. This topic is still a subject of many discussions between historians. My origin is the other reason for choice of this topic, I have lived in Most since my birth.

First, I tried to summarize history, which the expulsion is its result. I dealt with the epoch from the first republic to the end of Second World War. Following chapters are about transfer concretely, how it came true in the territory of Czechoslovakia. I have concentrated on the territory of Most Region in the next part of my thesis, on incidents which happened in this territory during the transfer. In the end, I pointed out the expulsion consequences and effects for the further evolution of Czechoslovakia and its society. I tried to look at this problem with historical and legal aspect together.

When I read up thorough this topic, I am able to say, the expulsion of Germans was the most tragic affair in the Czechoslovak history, primarily because of no respect and contravene for human rights. Of course, the transfer affected economy, morality, decrease of inhabitants and workforce.

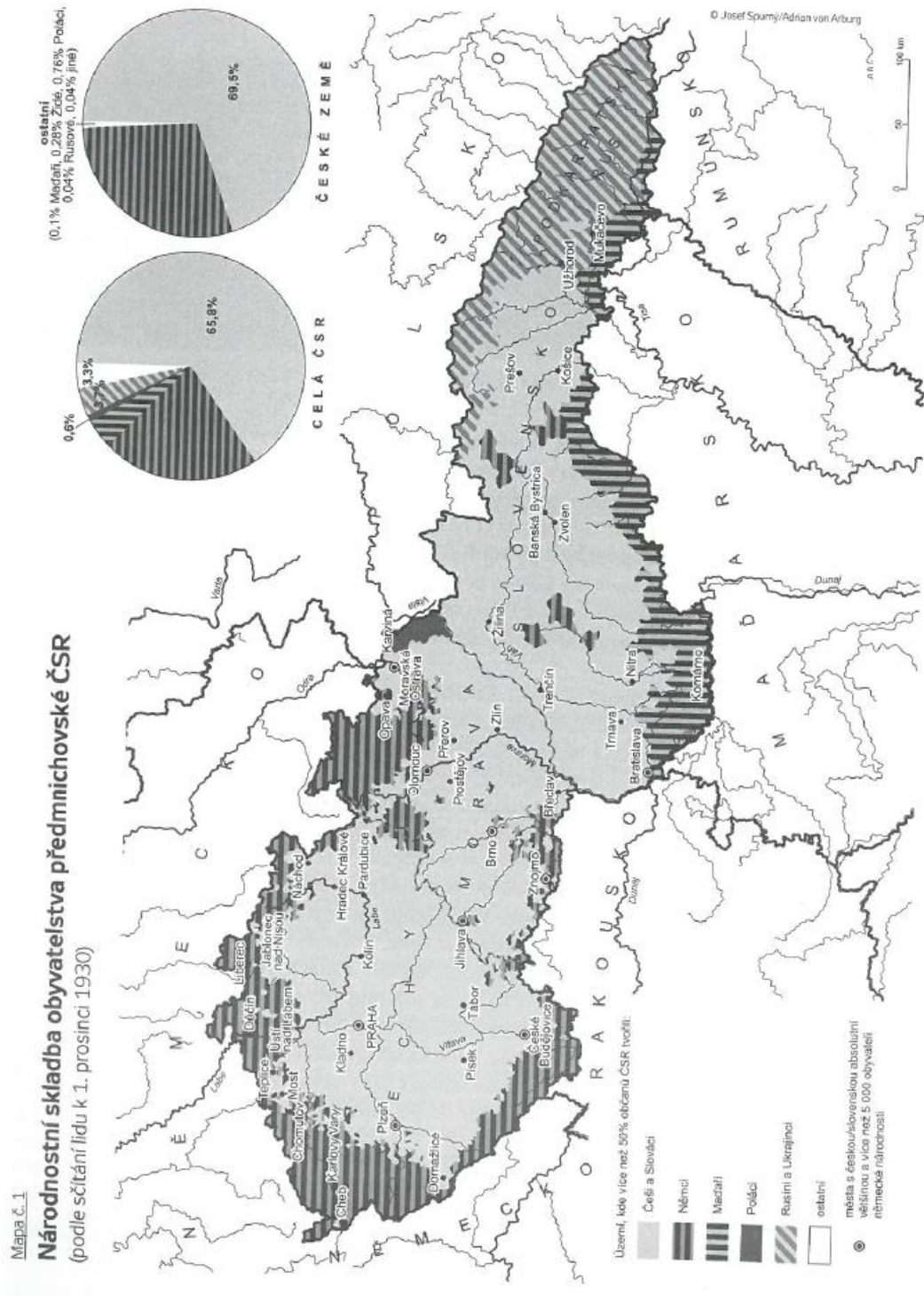
SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 - Mapa národnostní skladby obyvatelstva předmnichovské ČSR
- Příloha č. 2 - Mapa území po mnichovské dohodě 1938
- Příloha č. 3 - Mapa uspořádání Protektorátu Čechy a Morava
- Příloha č. 4 - Směrnice k provádění soustavného odsunu (transferu) Němců z území ČSR
- Příloha č. 5 - Dům po Němcích, kde bydlel můj dědeček po válce, dnes už po rekonstrukci
- Příloha č. 6 - Výměr pro konfiskaci německého majetku – vzor
- Příloha č. 7 - Výměr (nařízení) pro odsun – ukázka
- Příloha č. 8 - Potvrzení pro Němce – ukázka
- Příloha č. 9 - Seznam Němců – vzor
- Příloha č. 10 - Žádosti o vynětí z odsunu pro nepostradatelné zaměstnance, specialisty – ukázka

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

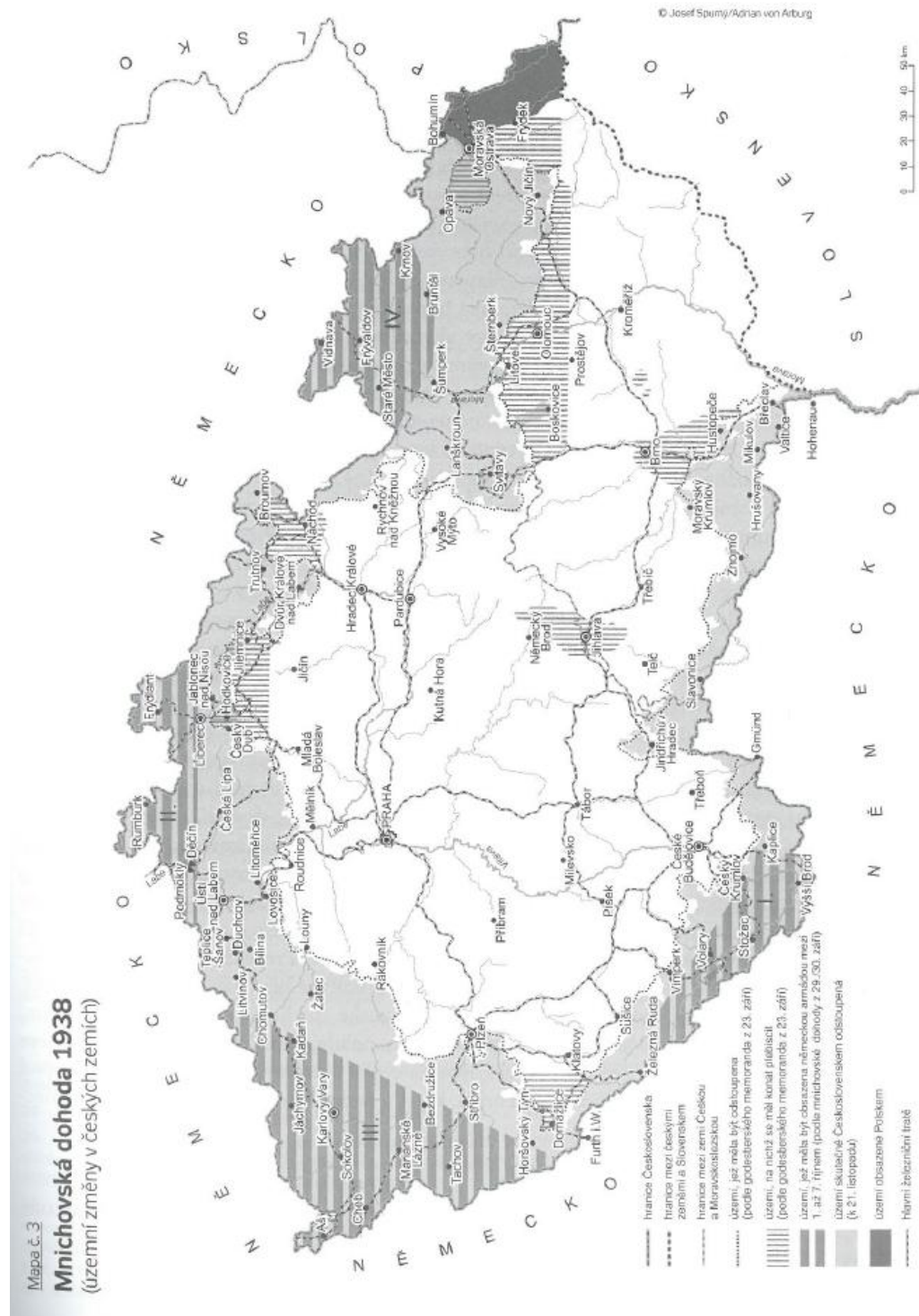
Mapa národnostní skladby obyvatelstva předmnichovské ČSR¹⁰¹

¹⁰¹ ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK (eds.). *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. 1. vyd. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2010. ISBN 978-80-86057-67-5.

Příloha č. 2

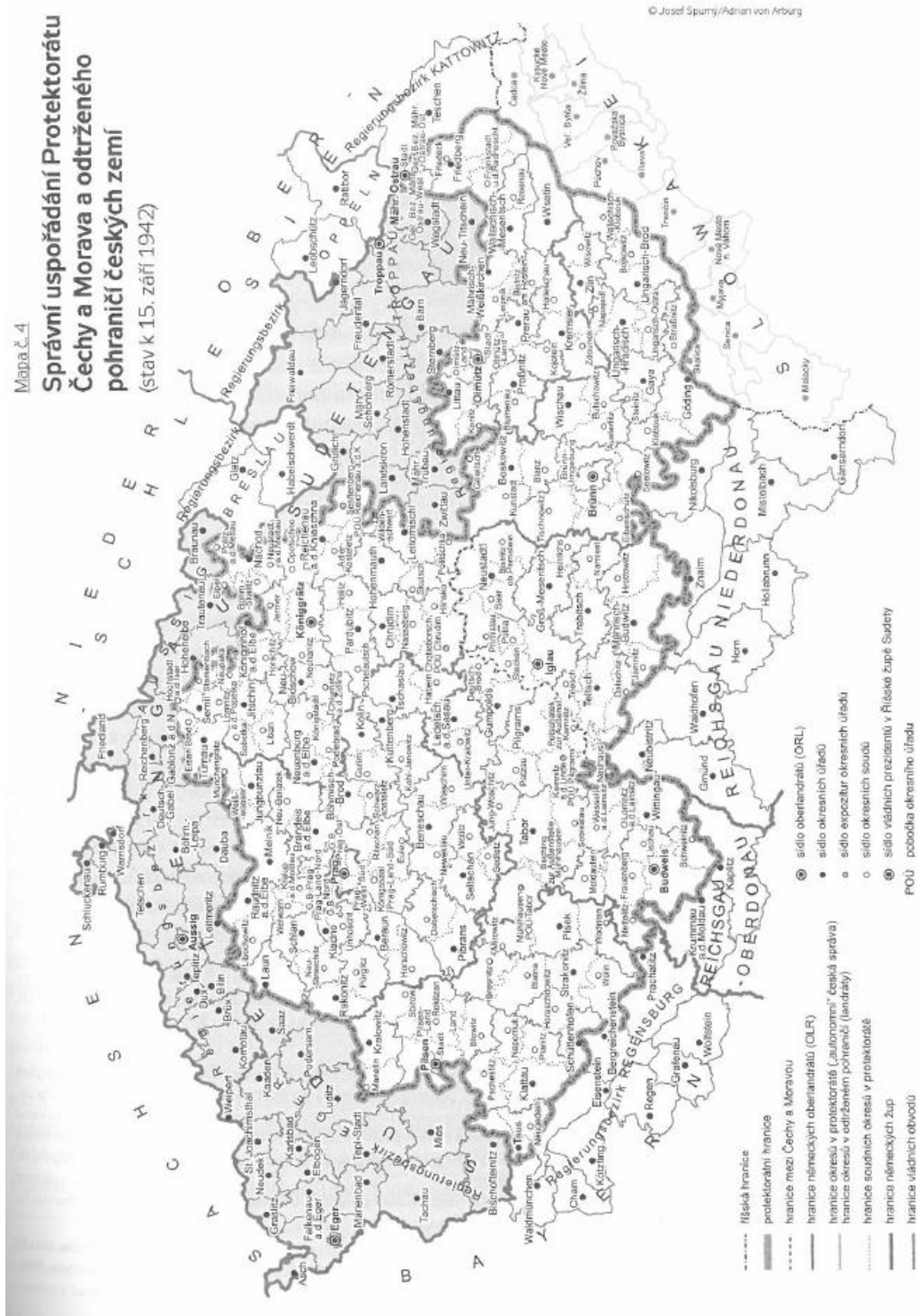
Mapa území po mnichovské dohodě 1938¹⁰²

¹⁰² Tamtéž

Příloha č. 3

Mapa uspořádání Protektorátu Čechy a Morava¹⁰³

¹⁰³ Tamtéž

Příloha č. 4

Směrnice k provádění soustavného odsunu (transferu) Němců z území ČSR¹⁰⁴

MINISTERSTVO VNITRA

Čj. B-300/1990.

Fláje.

Došlo dne 29. 1. 46
Jed. číslo 3881
Vyřizeno dne 30. 1. 46
Poznámka 123/2

SMĚRNICE

k provádění soustavného odsunu (transferu) Němců z území Československé republiky.

I. Ustanovení všeobecná.

Plán odsunu Němců, zejména co do časového a místního rozvržení, co do počtu a kategorií osob, navrhnou osídlovací úřady a schválí jej ústřední komise pro vnitřní osídlení.

Soustavný odsun Němců řídí ministerstvo vnitra (na Slovensku ve spolupráci s pověřencem pro věci vnitřní), a provádí jej svými oblastními orgány za spolupůsobení okresních národních výborů (okresních správních komisí), úřadů národní bezpečnosti, místních národních výborů, SNB, úřadů ochrany práce a případně vojenské správy v těsné součinnosti s oblastními osídlovacími úřadovny a orgány pověřenými prováděním zemědělského osídlování. Po stránce technické postupuje ministerstvo vnitra v úzké součinnosti se zmocněnými zástupci ministerstva národní obrany, ministerstva dopravy a osídlovacích úřadů.

Výběr osob k odsunu určených a jejich soustředění, provádějí orgány ministerstva vnitra podle ustanovení dále uvedených.

Konečný odsun soustředěných osob za hranice provádí po stránce technické čsl. vojenská správa, která soustředěné osoby převezme a předá je spojeneckým armádám na území německé říše.

Na požádání jsou i všechny jiné orgány veřejné správy povinny v mezích své působnosti býti při provádění odsunu nápomoocy (§ 5 odst. 2 dekrety č. 27/45 Sb.).

Všechny orgány při provádění odsunu zúčastněné jsou povinny dbáti toho, aby odsun byl prováděn způsobem **spořádaným a lidským.**

Zdravotní službu při celém provádění odsunu, t. j. zejména ve sběrných a odsuvných střediscích, při transportech a pod., organizuje a řídí ministerstvo zdravotnictví, které za tím účelem vydá v dohodě s ministerstvem vnitra příslušným zdravotním orgánům potřebné instrukce.

Bezprostřední zdravotní služba při odsunu bude v zásadě obstarávána lékaři a ošetrovatelským personálem německé národnosti pod dozorem příslušného úředního lékaře. Německý zdravotní personál (lékaři i personál pomocný) bude **odsunut až v poslední řadě.**

Veškerá zdravotní opatření, zejména ve sběrných střediscích, musí směřovati v první řadě k tomu, aby bylo zabráněno vzniku nakažlivých chorob jakož i podstatnému zhoršení celkového zdravotního stavu odsunovaných osob.

Zdravotně nezávadní budou odsunuti vlaky, motorovými neb jinými vozidly nebo pěšky, půjde-li o bližší místo určení.

Nemocní, osoby přestárlé, chůze neschopné, dále těhotné ženy od 6 měsíce těhotenství budou odsunovány nemocničními železničními vozy nebo nemocničními motorovými vozidly. Obdobně bude postupováno při transportu duševně chorých. Nemocní **nakažlivými chorobami** nebo podezřelí z nákazy budou odsunováni podle zásad příslušných mezinárodních konvencí, t. j. až

Zdravotní opatření.

1

¹⁰⁴ Státní okresní archiv Most, MěNV Fláje, č. fondu 524, inv.č. 52, ev.j. 4, Oběžníky, směrnice (ukázka – výběr)

nebude nebezpečí šíření nákazy; odsun jejich může být prováděn pouze se souhlasem a podle pokynů příslušného úředního lékaře.

Při provádění odsunu nutno přihlížeti k tomu, aby jednak nebyl nad míru naprosto nevyhnutelnou rušen chod důležitých hospodářských odvětví následkem náhlého odčerpání nezbytných pracovních sil, jednak aby odsun byl prováděn v souladu s potřebami a postupem osídlování.

Plynulý průběh odsunu nesmí však být těmito ohledy rušen, neboť nutno mít stále na zřeteli, že z důležitých důvodů politických je třeba celkový odsun provést v době co nejkratší a to i za cenu dočasných hospodářských škod.

II. Soustředění osob určených k odsunu.

Sběrná střediska.

K postupnému a plynulému soustředění osob určených k odsunu použije se sběrných středisk již zřízených buď národními výbory, SNB nebo vojenskem, po případném jich doplnění, aby vyhovovaly všem potřebám při provádění odsunu. Která z dosavadních středisk budou prohlášena za sběrná a pro jaký obvod, určí ministerstvo vnitra.

Soustředění i odsun budou prováděny postupně, t. j. nebudou zpravidla všichni Němci z určité oblasti tábora soustředěni a odsunuti najednou, nýbrž po částech v rozsahu, který bude sjednán mezi příslušnými orgány našimi (vojenskou správou) a orgány spojeneckých mocností, do jejichž oblasti bude odsun prováděn.

Je nutno, aby byl soustředěn zavčas dostatečný počet osob k odsunu určených, aby však nedocházelo k zdržování se jich ve střediscích déle, než je naprosto nevyhnutelné. Přísun do střediska a odsun odtud musí být plynulý.

Zařízení sběrného střediska.

V každém středisku postará se příslušný okresní národní výbor (okresní správní komise) o přiměřené ubytování soustředěných osob, a o jejich hromadné stravování a to se zvláštním ohledem na matky a děti. O vnitřní pořádek, jakož i o službu strážní stará se velitel podle domácího řádu vydaného výnosem ministerstva vnitra ze dne 17. listopadu 1945, čj. II-1620-16/11-45-30-V/4.

Stravování.

O potraviny potřebné pro hromadné stravování ve sběrném středisku se postará příslušný okresní národní výbor (okresní správní komise); o stravování osob převzatých vojenskou správou k dopravě do odsuvného střediska postará se čsl. vojenská správa.

Potraviny určené pro vybavení odsunovaných osob budou uskladněny v odsuvných střediscích. Jejich opatření sjedná velitel odsuvného střediska s ministerstvem výživy.

Z těchto zásob budou dávky potravin stanovené pro vybavení jednotlivých osob vydávány přejímacím orgánům zahraničním zároveň s odsunovanými osobami. Výše těchto dávek bude včas oznámena.

III. Přísun osob určených k odsunu do sběrného střediska.

Odsunu podléhají osoby německé národnosti, dále osoby, které v době zvýšeného ohrožení republiky se přihlásily k německé národnosti nebo se ucházely o německou státní příslušnost, nejsouce k tomu donuceny nátlakem nebo jinými okolnostmi zvláštního zřetele hodnými.

Za Němce se nepovažují Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky přihlásili k německé národnosti, nebo se ucházeli o německou státní příslušnost jsouce donuceni nátlakem nebo okolnostmi zvláštního zřetele hodnými a kterým bude vydáno osvědčení o národní spolehlivosti podle vzoru A oběžníku ministerstva vnitra ze dne 24. srpna 1945, č. A-4600-16/8-1945, ref. A (Věstník min. vnitra č. 3/1945).

Odsun se nevztahuje

- a) na příslušníky československých vojenských jednotek, kteří jsou národnosti německé, pokud nebylo úředně vyřčeno (§ 2, odst. 3 dekretu č. 33/45 Sb.), že se jim československé státní občanství nezachovává;

- b) na osoby, které prokáží, že si podaly do 10. února 1946 žádost o zachování československého státního občanství podle § 2, odst. 1 a 2 ústavního dekretu č. 33/1945 Sb. a kterým bylo vydáno osvědčení podle vzoru B výše citovaného oběžníku min. vnitra z 24. srpna 1945 o prozatímním zachování československého státního občanství, pokud nebyla jejich žádost zamítnuta;
- c) na manželky a nezletilé děti československých státních občanů, žádající podle § 3 a § 4, odst. 2 úst. dekretu č. 33/45 Sb. o vrácení československého státního občanství, kterým bylo vydáno osvědčení podle vzoru C výše cit. oběžníku min. vnitra, pokud jejich žádost nebyla zamítnuta; odsun se nevztahuje dále také na manžele (jejich nezletilé děti) žen české a slovenské národnosti (československých státních občanek), pokud jejich žádost o udělení československého státního občanství nebyla zamítnuta;
- d) na Němce, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 úst. dekretu presidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech), přihlásili v úředním hlášení za Čechy nebo Slováky (§ 1, odst. 3 úst. dekretu presidenta republiky č. 33/45 Sb.) a kterým bylo podle ustanovení odst. 5 výše citovaného oběžníku min. vnitra vydáno osvědčení o československé státním občanství.

Osoby uvedené svrchu pod písmenami a)—d) budou v evidenčních listcích a seznamech pořizovaných podle dále uvedeného bodu 1. v poznámce zvlášť vyznačeny.

A. Práce přípravné.

Okresní národní výbory vypracují podle pokynů příslušných oblastních orgánů ministerstva vnitra a za spoluúčasti oblastních osídlovacích úřadoven a orgánů pověřených prováděním zemědělského osídlování jakož i místně příslušných úřadů ochrany práce s největším urychlením společný **podrobný plán odsunu** pro příslušnou oblast, v němž stanoví osobní a místní pořadí odsunu.

Podrobný plán odsunu.

1. Pro stanovení pořadí osobního t. j. v jakém pořadí budou jednotlivé osoby do sběrného střediska vybírány, jest podkladem kartotéka evidenčních lístků podle výnosu min. vnitra ze dne 5. listopadu 1945 č. B-300/1183 a jmenný soupis všech osob německé národnosti, jehož sestavení bylo uloženo všem okresním národním výborům (okr. správním komisím) oběžníkem ministerstva vnitra č. B-300/116 ze dne 28. července 1945 doplněným oběžníkem č. B-300/414 ze dne 27. srpna 1945.

Osobní pořadí odsunu.

V evidenčních listcích a ve jmenném soupisu jsou osoby německé národnosti rozříděny v určité kategorie tak, aby osoby obtížnější nebo nebezpečnější mohly být odsunuty dříve než osoby ostatní.

V zásadě provádí se odsun v pořadí těchto kategorií a sice nejdříve rodiny s větším počtem dětí.

Odsuvnou jednotkou je rodina. Spadají-li jednotliví členové téže rodiny do různých odsuvných kategorií, odsune se tato rodina v pořadí kategorie toho jejího člena, který spadá do kategorie nejvýhodnější, t. j. označené nejvyšším číslem vyjma čís. 8.

V každém případě budiž bedlivě dbáno toho, aby odsunem nebyl ohrožen chod takových výrobních nebo provozních odvětví, která jsou pro hospodářský život zvláště důležitá (na př. zemědělství, těžba uhlí, veřejná doprava a pod.).

Zajištění provozu důležitých výrobních odvětví

Které podniky, ústavy a pod. vyžadují tohoto zvláštního ohledu, sdělí okresním národním výborům osídlovací úřad.

Němečtí zaměstnanci těchto podniků, kteří budou uznáni za síly zvláště kvalifikované nebo za odborníky — specialisty a tudíž pro provoz podniku za naprosto nepostradatelné a té doby za nenahraditelné, smějí být odsunováni jen podle zvláštních směrnic, které budou svého času vydány ministerstvem vnitra na návrh osídlovacího úřadu v dohodě s věcně příslušnými ministerstvy.

Jmenný seznam těchto zaměstnanců v každém jednotlivém podniku sestaví okresní národní výbor (okresní správní komise) spolu s vedením závodu a závodní radou a místně příslušným inspektorátem práce při okresním úřadu ochrany práce a předloží jej ministerstvu vnitra, které v dohodě s věcně příslušnými ministerstvy vypracuje seznamy definitivní.

Ostatní německé pracovní síly těchto podniků, které jsou té doby nenahraditelné jen v důsledku **dočasného** nedostatku pracovních sil českých, budou odsunuty až v poslední řadě. Národní správci nebo majitelé podniků budtež upozorněni, že ponechání těchto německých sil v jejich podnicích je jen dočasné a že i ony budou v době ne příliš vzdálené rovněž odsunuty i za cenu případných ztrát hospodářských a že je jejich povinností, aby se co nejdříve postarali o nejrychlejší jejich náhradu pracovníky české národnosti.

Nenahraditelnost osob v jednotlivých podnicích dočasně ponechaných budíž občas přísně kontrolována orgány osidlovacích úřadů za součinnosti místních národních výborů, okresního úřadu ochrany práce a závodní rady podniku.

Podle potřeby budtež ony osoby opatřeny zvláštními průkazkami, aby jejich totožnost mohla býti bezpečně zjištěna, po případě budtež i zevně označeny (zvláštními páskami s rázítkem okresního národního výboru).

Jakmile bude nutno přikročiti k jejich odsunu, budíž to v přiměřené lhůtě oznámeno předem okresním úřadům ochrany práce a správě podniku, aby mohly učiniti opatření k nutným udržovacím pracem.

Odsun kněží.

Odsun osob duchovních (kněží).

Odsunu podléhají i osoby duchovní německé národnosti, kterékoliv kategorie t. j. duchovní světští i řádoví, jakož i příslušnice řeholních řádů ženských, jsou-li u nich splněny všeobecné podmínky (předpoklady) stanovené pro odsun osob německé národnosti.

Poněvadž však zbavení jich jejich funkcí duchovních vyžaduje v některých případech určitých formálních i věcných opatření nadřízených orgánů církevních, budíž jejich chystaný odsun předem oznámen v přiměřené lhůtě příslušné biskupské konsistoři.

Ohledně **soukromého** majetku duchovních osob platí též ustanovení jako u ostatních osob německé národnosti.

Místní pořadí odsunu.

2. **Pořadí místní**, t. j. z kterých obcí, případně oblastí a v jakém pořadí bude odsun prováděn.

V zásadě bude zachováno toto místní pořadí:

- a) strategická místa významná pro obranu státu,
- b) oblasti z větší části již osídlené slovanským živlem,
- c) oblasti zemědělské a místa průmyslová.

Místní poměry a potřeby osidlování rozhodnou, má-li se určitě místo evakuovati **najednou celé**, či má-li se odčerpávati vrstva po vrstvě podle stanovených kategorií.

Prvý způsob bude vhodný tam, kde obyvatelstvo v obci se chová zvláště průbojně, dále v místech strategických a vnitřních ostrovech národnostních.

B. Provedení přísunu do sběrného střediska.

Příprava přísunu do sběrného střediska.

Místo, ve kterém má býti sběr proveden, jakož i počet a druh osob (práce schopní nebo neschopní, zdraví nebo nemocní a pod.), které mají býti dodány do sběrného střediska, určí za šetření zásad výše uvedených příslušný oblastní orgán ministerstva vnitra po slyšení oblastní osidlovací úřadovny a orgánů pověřených prováděním zemědělského osidlování, jakož i okresního národního výboru, v jehož obvodu leží místo, v němž sběr má býti prováděn.

Tento okresní národní výbor učiní ihned potřebná opatření, aby všechny práce nutné v místě odsunu a doprava do sběrného střediska byly provedeny pokud možno rychle a nerušeně.

Za tím účelem okresní národní výbor učiní toto opatření:

- a) Sestaví jmenný seznam osob, které mají býti právě odsunuty s udáním přesné jejich adresy a to ve čtyřech stejnopisech (po jednom pro

velitele transportu, pro místní národní výbor, pro oblastní osidlovací úřadovnu a pro orgán, který bude pověřen zjištěním a zajištěním majetku zanechaného odsunutými osobami).

Tyto seznamy bud'tez všem uvedeným orgánům bezodkladně doručeny. Seznamy bud'tez v městech sestaveny podle ulic v pořadí čísel domovních, v menších obcích podle čísel popisných.

Zařazení osob do tohoto seznamu musí být vyznačeno jak v evidenčních listcích, tak i v úhrnném seznamu Němců, sestaveném podle oběžníku ministerstva vnitra č. B-300/116 ze dne 23. července 1945, a č. B-300/414 ref. B ze dne 27. srpna 1945.

- b) Postará se o určení velitele transportu, kterým budiž pokud možno příslušník SNB nebo branné moci.
- c) Postará se o mužstvo z řad SNB nebo vojska, potřebné ku strážní službě na shromaždišti a během transportu.
- d) Ustanoví osoby, které budou prováděti podrobnou prohlídku zavazadel odsunovaných osob i jejich prohlídku osobní (ženy bud'tez prohlíženy ženami).

Při těchto prohlídkách budiž věnována také zvýšená pozornost tomu, aby odsunované osoby neodnášely s sebou různé předměty, listiny (na př. patenty, recepty pro speciální výrobu) a pod., jichž prozrazení a použití v cizině by mohlo ohroziti konkurenční schopnost při exportu některé důležité výroby tuzemské a aby neodnášely listiny, knihy a písemnosti historického, politického, protistátního nebo protičeského obsahu nebo významu.

Rovněž budiž dbáno toho, aby osoby, které se provinily proti Československé republice a jejímu lidu a patří proto před lidové soudy, neunikly při hromadném odsunu podloucně do ciziny.

Osoby z takových činů podezřelé bud'tez předány vyšetřující komisi okresního národního výboru, který pak rozhodne o jejich odsunu.

- e) Požádá příslušného úředního lékaře o opatření zdravotního dozoru na shromaždišti a při transportu.
- f) Stanoví komisi (příp. podle rozsahu prováděného odsunu i několik komisí), která převezme a zajistí cennosti a jiné předměty, které při osobní a zavazadlové prohlídce budou odsunovaným osobám na shromaždišti odebrány, poněvadž jejich vývoz za hranice je podle platných předpisů zakázán.

Členem této komise je v každém případě zástupce okresního a místního národního výboru, SNB nebo vojska, jakož i zástupce příslušného úřadu finanční správy, jemuž nutno místo a dobu prováděného odsunu včas oznámiti.

- g) Opatří dopravní prostředky.

Při odsunu z míst ležících daleko od sběrného střediska bude nutno použití dopravy po dráze nebo autobusy po příp. nákladními auty a povozy. Dopravu po dráze zařídí styčný důstojník u oblastního orgánu ministerstva vnitra v dohodě s příslušným traťovým velitelstvím.

I když bude transport prováděn pěšky, třeba opatřiti povozy k dopravení dětí, osob nemocných a starých, chůze neschopných a těhotných žen. V mezích možnosti budiž opatřeni i povoz pro dopravu zavazadel odsunovaných osob.

- h) Postará se o to, aby každá rodina, příp. každá jednotlivá osoba k odsunu určená byla vhodným a daným poměrům odpovídajícím způsobem vrozuměna, že bude odsunuta.

Vyrozumění bude obsahovati:

1. jméno hlavy rodiny a všech příslušníků rodiny s udáním adresy;
2. na kterém místě a kdy se mají shromáždit;
3. co si mohou vzít s sebou do zahraničí;
4. jak má být proveden uzávěr bytů a stavení;
5. co mají odevzdati na shromaždišti;
6. výstrahu.

Shromaždiště.

K bodu h) 2. Za shromaždiště budiž určeno místo pokud možno na volném prostranství, kde je možný náležitý přehled a dozor.

Místní národní výbor opatří na shromaždišti stoly pro vykonávání písemných prací, židle nebo lavice (v případě nepohody a v zimě i kryté místo pro práci úředních orgánů) a oddělené místo pro osobní prohlídku žen.

Co si může odsunovaná osoba vzít s sebou.

K bodu h) 3. Pokud nebudou později vydány jiné předpisy pro vybavení odsunovaných, může si každá osoba vzít s sebou zavazadlo ve váze nejvýše 30 kg včetně potravin nepodléhajících zkáze na 7 dní. Váha zavazadel budiž posuzována, pokud to dopravní možnosti dovolí, blahovůlně se zřetelem na ustanovení § 2 odst. 1. dekretu č. 108/1945 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a o fondech národní obnovy.

Naprostě nepřipustné je bráti s sebou předměty, jichž odevzdání do vázané úschovy bylo nařízeno vyhláškou ministerstva financí ze dne 22. června 1945, č. 461/45-IV/5, uveřejněnou v Úředním listě republiky Československé ze dne 10. července 1945, č. 44.

Dále je nepřipustno bráti s sebou

aa) hotové peníze v korunách, případně v jiných měnách, vyjímaje říšské marky, nejvýše však 1000 marek na rodinu,

bb) vkladní knížky,

cc) cenné hodinky, fotoaparáty, rozhlasové přístroje a psací stroje,

dd) cenné koberce a cenné kožešiny.

Snubní prsteny, jakož i osobní upomínkové předměty, pokud vývoz těchto předmětů není zakázán z důvodů ochrany kulturních památek nebo z jiných důvodů, buďtež odsunovaným osobám ponechány.

Každá osoba musí být řádně oblečena, obuta a mít s sebou roční době přiměřenou příkrývku, dále jídelní misku a příbor a všechny své osobní doklady, jako křestní list a domovský list, dále evidenční listek a občanskou legitimaci (Kennkarte), na nichž bude trvale vyznačeno provedení odsunu a kmenový list pro domácnost, který bude odevzdán zástupci místního národního výboru.

Na shromaždišti budiž provedena zevrubná prohlídka zavazadel i prohlídka osobní, aby bylo znemožněno odnesení předmětů, které nesmějí být vyváženy.

Uzavření opuštěných bytů.

K bodu h) 4. Při odchodu z bytu na shromaždiště je odsunovaná osoba povinna uzamknouti všechny vchody do místnosti jí obývaných, jakož i případných místností provozních a přelepiti klíční otvory papírovou páskou tak, aby dveře nemohly být otevřeny bez porušení pásky; tuto pásku opatří svým jménem.

K bodu h) 5. Věci, které nesmějí být vyvezeny a které podle platných předpisů měly být odevzdány, přinesou osoby k odsunu určené na shromaždiště v balíčcích se seznamem obsahu; balíček budiž označen plným jménem a adresou majitele.

Balíčky převezmou komise výše zmíněné a pokud možno hned na místě zjistí jejich obsah. Seznam majitelem sestavený členové komise po případné opravě podepíší a vloží do balíčku; poté se balíček řádně uzavře a opatří razítkem členů komise.

Všechny balíčky se shromáždí do bedny nebo pytle, které se zapečetí a odešlou na místa komisí určené.

Klíče od bytu a provozoven, které majitel řádně svázané a svým jménem a adresou opatřené přinesl na shromaždiště, převezme do úschovy místní národní výbor.

K bodu h) 6. Ve vyznění o odsunu podle bodu h) nutno uvést, že neuposlechnutí nařízení o odsunu, zejména poškození, zničení nebo ukrytí zanechaného majetku, který má být odevzdán, jakož i napomáhání takovému jednání bude přísně stíháno (dekret č. 38/45 Sb. resp. § 19 dekretu č. 108/45 o konfiskaci nepřátelského majetku).

Sestavení transportu.

Okresní národní výbory svolají vhodným způsobem osoby k odsunu určené a postarají se o to, aby se skutečně ve stanovenou hodinu odebraly na shromaždiště.

Hodina odsunu budiž stanovena tak, aby osobám k odsunu určeným byl dán patřičný čas k provedení nutných příprav.

Všechny časové dispoice buďtež učiněny tak, aby k opuštění bytů nedocházelo v době noční a aby transport pokud možno dorazil do sběrného střediska za denního světla.

Jakmile budou všechny práce na shromaždišti provedeny (zjištěny osoby k odsunu určené, odevzdány balíčky s cennostmi a klíči, provedena prohlídka osobní i zavazadel atd.), nastoupí se ihned k odchodu do sběrného střediska.

Odchod transportu do sběrného střediska.

Transport řídí velitel.

Není-li vzdálenost bydlíště dopravovaných osob od sběrného střediska příliš veliká, bude se dítí doprava pěšky, pouze osoby nemocné chůze neschopné a děti budou dopraveny povozem.

Velitel transportu odevzdá správě střediska jmenný seznam dopravovaných osob a podá příslušnému oblastnímu orgánu ministerstva vnitra a oblastní osidlovací úřadovně zprávu o provedení odsunu.

IV. Prozatímní zajištění majetku zanechaného odsunutými osobami.

1. Jakmile je rozhodnuto, ve kterých obcích bude nejbližší odsun prováděn, sdělí okresní národní výbor místo a čas odsunu orgánu, který je příslušný podle povahy zanechaného majetku k jeho zajištění.
2. Ihned po odsunu bude hospodářské zvířectvo (koně, hovězí a vepřový dobytek, králci, drůbež a pod.) sepsáno a podle okolností shromážděno do větších stájí nebo ohrad.

Místní národní výbor určí osoby, které se budou starati o jeho ošetřování, a dozírá, aby ošetřování bylo řádně prováděno.

3. Na vhodných místech v obci, jakož i v všech vchodech do místností opuštěných Němci, budiž vylepena vyhláška okresního národního výboru, v níž bude stanoveno:
 - a) Zákaz vstupu do místností (bytu, provozoven atd.) Němci opuštěných. Vstup do těchto místností bude dovolen jen osobám, které se vykáží písemným povolením okresního národního výboru, spolupodepsaným orgánem určeným pro zajištění opuštěného majetku.
 - b) Zákaz jakéhokoliv poškozování, ničení nebo zcizování zanechaných majetkových předmětů s pohrůzkou přísných trestů pachatelům, kteří při dopadení budou zatčeni a odevzdáni soudu k potrestání.Bude vhodné pohroziti, že jména pachatelů budou veřejně vyhlášena v obci jejich pobytu a vyvěšena na obecní desce.
4. Podle potřeby, zejména bude-li se jednati o větší rozsah nebo větší množství zajištěného majetku, postará se okresní národní výbor o hlídání majetku SNB nebo vojskem a učiní všechna jiná vhodná opatření, aby opuštěný majetek byl uchráněn před zcizením, poškozením nebo zničením.

V. Odsun ze sběrných středisk do odsuvných středisk.

Odsuvná střediska budou zřízena na vhodných místech v blízkosti hranic, a odtud budou transporty odsunovaných po převzetí orgány spojeneckých armád dopravovány přes hranice do Německa.

Ubytování, zdravotní opatření, střežení a zásobování odsunovaných v těchto odsuvných střediscích zajistí čs. vojenská správa.

V prostorech blízkých odsuvným střediskům mohou býti osoby k odsunu určené soustřeďovány přímo v těchto odsuvných střediscích, čímž odpadá jejich předchozí shromažďování ve střediscích sběrných.

Osoby soustřeďené ve sběrných střediscích budou odsunovány zásadně vlakovými soupravami, jejichž přistavování a střežení opatří čs. vojenská správa.

K zajištění hladkého odsunu ze sběrného střediska do odsuvného střediska přidělí čs. vojenská správa do každého sběrného střediska styčného důstojníka. Místo a doba převzetí transportu bude stanovena dohodou mezi velitelem střediska a vojenským velitelem transportu.

VI. Ustanovení závěrečná.

Příslušný oblastní orgán ministerstva vnitra podá vždy k 1. a 15. dni každého měsíce ministerstvu vnitra a osídlovacímu úřadu v Praze zevrubnou zprávu o průběhu odsunu ve své oblasti, v níž mimo jiné bude zvláště uvedeno, z kterých míst a kolik osob v uplynulých 14 dnech bylo odsunuto s údáním jejich věku a pohlaví (kolik mužů a žen a kolik dětí do 14 let), jaké zkušenosti byly získány, případně i jaká opatření by měla být učiněna, aby vyskytující se snad závady byly pro budoucnost odstraněny.

Za ministra:

Dr. Ludwig v. r.

Příloha č. 5

Dům po Němcích, kde bydlel můj dědeček po válce, dnes už po rekonstrukci¹⁰⁵

¹⁰⁵ Rodinný archiv autorky

Příloha č. 6

Výměr pro konfiskaci německého majetku – vzor¹⁰⁶

Okresní národní výbor (OSK) v Okres:

Č. j. Obec:

Datum

Číslo seznamu osob

V ý m ě r.

Okresní národní výbor (okresní správní komise) v
rozhoduje podle § 1 odst. 4 dekrety presidenta republiky ze dne 25. října 1945, č. 108 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a Fonděch národní obnovy, že podmínky pro konfiskaci podle § 1 odst. 1 č. 1, 2, 3, jsou dány u
v a že proto se konfiskuje jeho (její) majetek sestávající
ze živnosti
..... provozované v
č. p., t. č. v (národní) správě
bytem v jakož i veškerý jeho (její) majetek, pokud
podle § 2 odst. 1 cit. dekrety není vyloučen z konfiskace.

Odůvodnění jest uvedeno na rubu výměru.

Proti tomuto výměru lze se odvolati k zemskému národnímu výboru. Odvolání jest podati u shora uvedeného okresního národního výboru (OSK) do 15ti dnů od doručení tohoto výměru.

Okresní národní výbor (OSK) v

Referent:

Člen rady:

Doručeno dne

F. n. o. E/46. Státní tiskárna v Praze. — 1273-48.

¹⁰⁶ Státní okresní archiv Most, MěNV Fláje, č. fondu 524, inv.č. 52, ev.j. 4, Oběžníky, směrnice (ukázka – výběr)

Příloha č. 7

Výměr (nařízení) pro odsun – ukázka¹⁰⁷

Okresní národní výbor v Duchcově. Dne 14. 4. 1946.

V ý m ě r

Z příkazu okresního národního výboru v Duchcově odsunuje(i) se z území Československé republiky
Glöcknerová, Paulína nar. dne 1906
se. Kouřal čp. 19

a členové rodiny:

1. <u>Anna</u> nar. dne <u>1931</u>	6. _____ nar. dne _____
2. <u>František</u> nar. dne <u>1929</u>	7. _____ nar. dne _____
3. <u>Sturwald</u> nar. dne <u>1932</u>	8. _____ nar. dne _____
4. <u>Anna</u> nar. dne <u>1879</u>	9. _____ nar. dne _____
5. _____ nar. dne _____	10. _____ nar. dne _____

Odsunovaný(i) dostaví se dne 18. 4. 46 o 12 hod.
na shromaždiště v "Polocice" odkud bude(ou) odveden(i) do sběrného střediska
v "Duchcově"

Každá osoba může si vzít s sebou zavazadlo ve váze nejvýše 50 kg včetně potravin nepodléhajících zkáze na 7 dní.

Každá osoba musí mít s sebou roční době přiměřenou příkrývku, dále jídelní misku a příbor, tento výměr a všechny osobní doklady jako rodný a domovský list, evidenční lístek a občanskou legitimaci (kennkartu) a kmenový lístek pro domácnost.

Jest zakázáno brát s sebou předměty, jež měly býti odevzdány do vázané úschovy dle vyhlášky ministerstva financí z 22. VI. 1945, č. 461/45 KTV/5 (Úř. list č. 44/1945) — (kromě sňubních prstenů) hotové peníze v Kčs neb jiných měnách vyjímaje říšské marky, nejvýše však 1.000 RM na rodinu, dále vkladní knížky, cenné hodinky, fotoaparáty, rozhlasové přístroje, cenné koberce a cenné kožišiny.

Při odchodu z bytu na shromaždiště je odsunovaná osoba povinna uzamknouti všechny vchody do místnosti jí obývaných, jakož i případných provozních místností a přelepti klíční otvory papírovou páskou tak, aby dveře nemohly býti otevřeny bez porušení pásky. Tuto pásku opatří svým jménem. Klíče od bytu a provozovny, případně domu, řádně svázané a opatřené tvrdým lístkem se jménem a úplnou adresou a čp. se odevzdají na shromaždišti.

Věci, které nesmějí býti vyvezeny a které dle platných předpisů měly býti odevzdány, přinese odsunovaná osoba s sebou na shromaždiště v balíčku se seznamem obsahu. Balíček budiž označen plným jménem a adresou majitele.

Každá osoba, případně rodina, pořídí trojmo podrobný seznam movitého majetku, jež ponechá v domě, resp. bytě, podepíše a odevzdá na shromaždišti.

Neuposlechnutí tohoto příkazu bude přísně stíháno (poškození, zničení, zcizení neb ukrytí zanechaného majetku, jakož i napomáhání k takovému jednání).

Za MNV: Za ONV:
předseda: předseda:
v. z. v. z.
BUCL, v. r.

Pozn.: 1) Odsuvná kategorie (1—7) 4, 4, 8
2) Mají potřebné vybavení _____ Co chybí? _____
(obuv, osobní doklady a pod. — vyplíšte)

3) Která z uvedených osob je normálního transportu neschopná (Pro nemoc, přestárlost a pod.) _____

4) Jsou-li ostatní členové rodiny v jiné obci zdejšího okresu, uveďte v které a kteří _____

C. Weigend (pod nár. spr.), Duchcov, 1583 - 46. *Paulína Glöcknerová*

¹⁰⁷ Státní okresní archiv Most, MěNV Fláje, č. fondu 524, inv.č. 52, ev.j. 4, Oběžníky, směrnice (ukázka – výběr)

Okresní národní výbor v Mostě
Ředitelství národní bezpečnosti v Mostě

Most, dne 27. dubna 1946.

Nařízení.

Panu (i) *Germina Braunová* roz. *Pauznerová*
nar. dne 13. 4. 1909 v *Šebastu* okres *Most*
bytem v *Mostě, ul. Šebastu* čp. 38

a členům jeho rodiny:

Manželce _____ roz. _____
nar. dne _____ v _____ okres _____
dětém *Waltraud Braunová* nar. dne 29. 3. 1938 v *Šebastu*
Walter Braune nar. dne 14. 5. 1937 v *Šebastu*
nar. dne _____ v _____
nar. dne _____ v _____
nar. dne _____ v _____

1. nařizuje se, aby se dne 29. dubna 1946 o 8. hod. ranní připravili za účelem evakuace ve svém bytě.

2. Přednosta domácnosti uloží veškeré cenné předměty všech členů domácnosti, t. j. vkladní knížky, pojišťky, cenné papíry, cizí valuty atd. do krabice, k níž přiloží seznam shora uvedených věcí, který vlastnoručně podepíše.

Papírové německé marky si může ponechat, nejvýše však 1.000 RM pro osobu.

3. Každý člen domácnosti si vezme s sebou veškeré šatstvo, boty a nejnnutnější nádobí (misku, jídelní příbor, vědro na vodu), dále pokrývky neb peřiny.

Ve zvláštním obalu

železnou zásobu potravin na 7 dní.

kterou nesmí vyčerpat, za což ručí přednosta domácnosti.

4. Zbylé zásoby potravin připraví tak, aby mohly být vzaty s sebou do nového bydliště.

5. Osobní doklady, jakož i potravinové lístky, musí mít každá osoba u sebe.

6. Na zavazadla a přebytečné potraviny mohou rodiny použít ručních vozíků a kočárků.

7. Živý inventář bude na místě zabezpečen.

8. Přednosta domácnosti uzavře řádně byt a klíče od bytu odevzdá orgánu SNB, který bude provádět evakuaci do sběrného střediska.

Nařízení nabývá platnosti po doručení. Nedodržení příkazu bude přísně trestáno.

Ředitel:

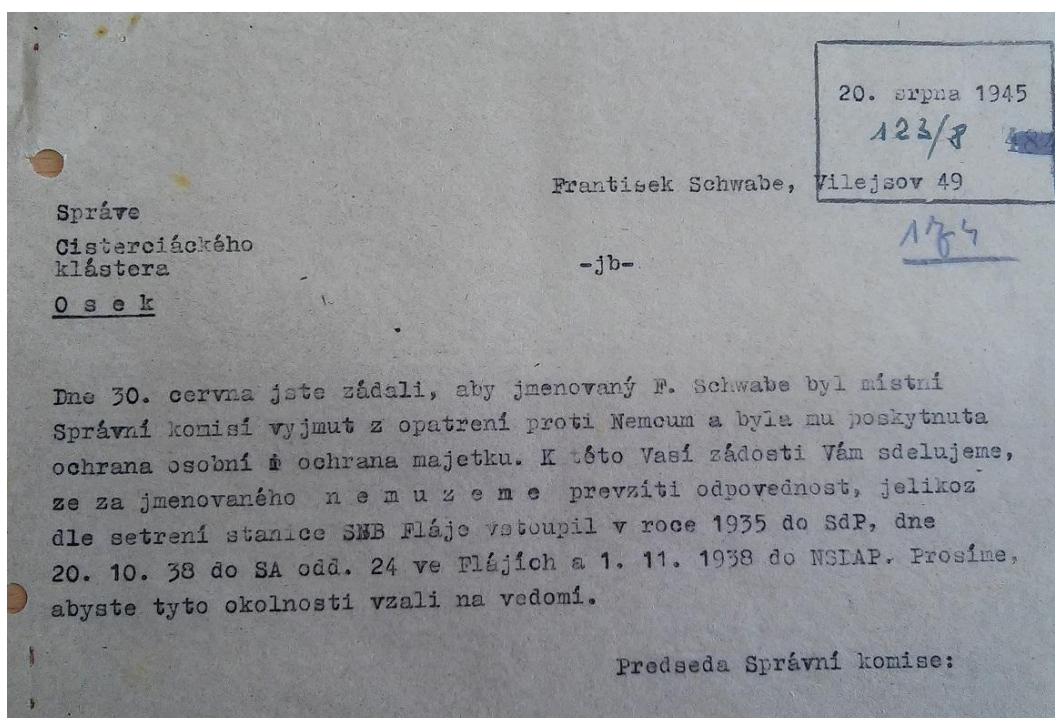
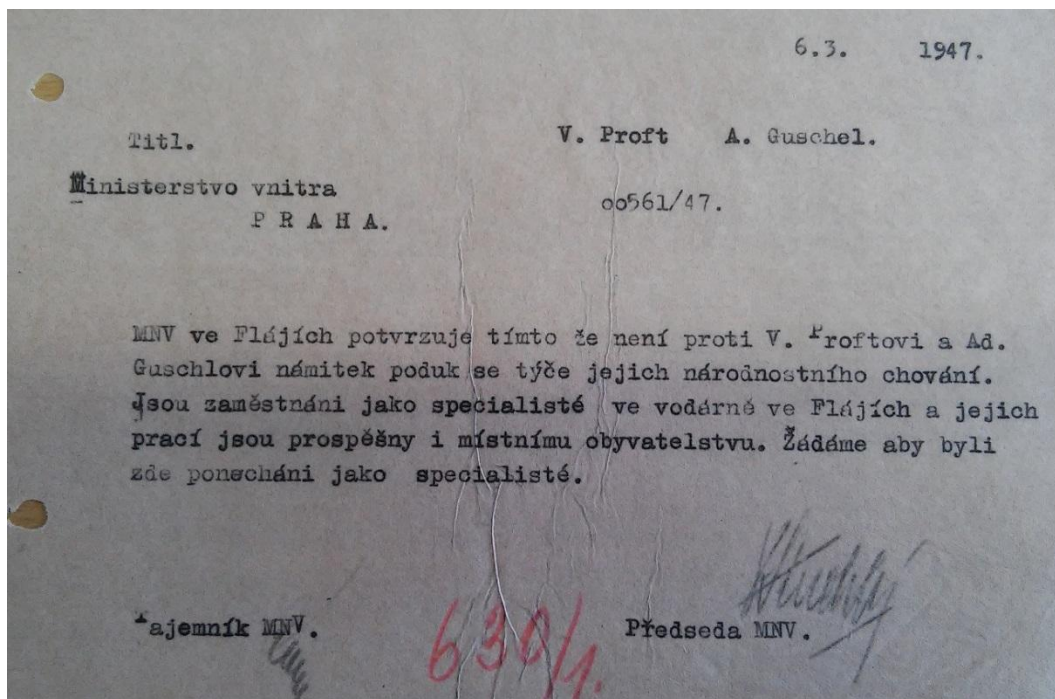

377/512/9

V. Koubek

Příloha č. 8

Potvrzení pro Němce - ukázka¹⁰⁸

¹⁰⁸ Tamtéž

Došlo dne 16. 11. 45
Jed. číslo 1478
Vyřizeno dne 19. 11. 45
Poznámka 12318

O p i s .

Svaz osvobozených politických vězňů
a pozůstalých po obětech nacismu.
Obvod Duchcov.

9. 11. 1945.

Potvrzujeme, že Eduard B r a u n e, nar. 14/10 1881
Horní Litvínov je u nás veden jako politický vězeň, žádám, aby mu bylo
ve všem pokud možno vyhověno.

L.S.

Kučera v.r.
jedenatel.

Kaufman v.r.
předseda.

Tento souhlasí doslovně s prvopisem
opisným opisem - o 1/4 ar. ch.
opatřeným kollem za K -

Soudní kancelář okresního soudu
v Duchcově, dne 15/11 1945.

Katth
sh. ar. št. št.

Příloha č. 9

Seznam Němců – vzor¹⁰⁹

- 2 -

V z o r

Místní národní výbor v _____

Seznam Němců:

Číslo	Příjmení a jméno	Rok narození	Poměr rodiny a zaměstnání	Ulice a č. dom.	Kategorie	Poznámka
1	Nemann Josef	1895	manžel-otec obchodník	Horní ul. č.1	5	smíšené manželství, manželka Češka
2	Nemannová Anna	1900	manželka, v domácnosti	„	8	
3	Nemann Otto	1925	syn, obch. příručí	„	7	
4	Nemannová Hedvika	1928	dcera, v domácnosti	„	8	
5	Exna Karel	1890	dělník	Horní č.2	7	rakouský příslušník
6	„	„	„	„	„	„
7	„	„	„	„	„	„

Za správnost vyhotovení:
K. K. K.

Předseda:
V z.
Dr. Hezký v.r.

¹⁰⁹ Tamtéž

Příloha č. 10

Žádosti o vynětí z odsunu pro nepostradatelné zaměstnance, specialisty – ukázka¹¹⁰

P o t v r z e n í

Dozorčí orgány MNO nařídily správě závodu Československé továrny na motorová paliva, a.s. v Horním Litvínově, že všichni zaměstnanci (Němci), zaměstnaní v závodě, mají až do zjištění jejich nepostradatelnosti býti zatím ponecháni v zaměstnání a ve svých bytech a že má býti zaručena jejich osobní bezpečnost a majetek.

Potvrzujeme, že uvedený příkaz armádní správy se vztahuje na zaměstnance *Nicklaus*.....

Bytem *Seubach 57*.....

číslo prozatímního závodního výkazu *4433*.....

O ev. propuštění jmenovaného ze zaměstnání bude příslušný úřad místa pobytu neprodleně uvědomen.

Potvrzení Závodní rady : Československá továrna
na motorová paliva
a. s.
v Horním Litvínově.

K 5/00086

Horní Litvínov, dne *27.6.45*.....

Jubny pl **S**

Za VOU. rada

¹¹⁰ Tamtéž

Horník

Na dole Pluto v Louce, dne 22.3.1945

P o t v r z e n í .

Potvrzujeme tímto, že *Weinelt Josef*, bydlící v Schönbachu č.18. je zaměstnaný na dole Pluto jako šachetní tesař a je pro provoz nevyhnutelně potřebný.

Toto potvrzení se vydává pro Posádkové velitelství v H.Litvínově, jako doklad totožnosti doručitele.

Z d a ů B ů h !

Závodní správa :

Sov. by Frotz!
Závodní správa
v Louce a Mostu

Šetříme papírem:

MĚSTANSKÁ
PRÁVOVÁREČNÁ SPOLEČNOST
V JIRKOVĚ (V ČECHÁCH)
NÁRODNÍ SPRÁVA

Jirkov, dne 30. srpna 1955.

Titl.

Místní správní komise,

v Š é n b a c h u .

Národní správa zdejšího pivovaru žádá, aby německý zaměstnanec Emil Hojer, závozník, nar. 7.5.1922, bytem v Šénbachu, č. 8, a jeho rodiče, nebyl evakuován, jelikož dosud není za něj náhrada. Tento měsíc a měsíce příští jsou dobou největšího odbytu piva a zároveň se připravujeme na sladovací kampaň.

Předseda závodní rady:

[Signature]

MĚSTANSKÁ
PRÁVOVÁREČNÁ SPOLEČNOST
V JIRKOVĚ (V ČECHÁCH)
NÁRODNÍ SPRÁVA

[Signature]